

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

Vendula Prudilová

Faktory ovlivňující partnerskou nevěru

Vedoucí práce
Mgr. Kateřina Potyszová

Praha 2022

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Faktory ovlivňující partnerskou nevěru“ vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. 6. 2022.

.....
Vendula Prudilová

PODĚKOVÁNÍ

Nejvíce bych chtěla poděkovat paní Mgr. Kateřině Potyszové za vedení mé práce. K práci mi dávala užitečné komentáře, cenné rady a věcné připomínky. Velký dík jí patří především za trpělivost, kterou se mnou měla. Další poděkování bych ráda věnovala své rodině, konkrétně mámě a sestře, které mě do poslední chvíle podporovaly, stejně jako mí prarodiče, bez kterých by mé studium na vybrané fakultě možná nebylo ani možné.

Obsah

Obsah	3
Abstrakt.....	4
Úvod	5
1. Definice nevěry	6
2. Metodologie.....	8
3. Možné teorie vysvětlující nevěru	9
3.1. Teorie sociálního učení	9
3.2. Teorie rodičovských investic	10
4. Faktory ovlivňující nevěru	11
4.1. Pětifaktorový model osobnosti (Big 5).....	11
4.2. Temná triáda	13
4.3. Attachment	16
4.4. Pohlaví.....	19
4.5. Žárlivost.....	22
4.6. Sexuální orientace.....	24
4.7. Homosexuální nevěra	25
4.8. Kultura.....	27
4.9. Náboženství.....	30
4.10. Internet	32
5. Závěr.....	34
5.1. Diskuse	36
5.2. Limity práce.....	36
Bibliografie	38

Abstrakt

Nevěra je fenomén, který je často diskutovaný. V lidech totiž probouzí pocity vzteku, hněvu, smutku či nejistoty. Bývá dokonce i jedním z nejčastějších důvodů rozvodu. Co ale ovlivňuje naše rozhodnutí být nevěrný svému partnerovi? Co konkrétně v nás akt nevěry probouzí? Jak si nevěru vysvětlit? Těmito a dalšími otázkami se zabývá moje práce. Zkoumá faktory, které mají na partnerskou nevěru nějaký vliv. Je tvořena především z pohledu psychologie. Dvě základní teorie snažící se vysvětlit nevěru jsou (1) teorie rodičovských investic a (2) teorie sociálního učení. První vidí nevěru jako evoluční znak, druhá vidí nevěru jako něco naučeného. I zde vidíme dilema mezi přírodou a výchovou. Faktory, kterými se zabývám jsou například attachment, pohlaví, kultura nebo náboženství a mnohé další.

Klíčová slova: nevěra, psychologie, faktory ovlivňující nevěru, podvádění

Keywords: infidelity, psychology, factors affecting infidelity, cheating

Úvod

V určitém období života se jedinci dostávají do fáze, kdy hledají partnera, se kterým ho prožijí, pokud možno, celý. Společnost a láska k lidskému druhu jednoduše patří. Už Aristoteles pronesl, že člověk je tvor společenský (Aristoteles, 1998). Důležitost lásky a sounáležitosti uvádí dále například Maslow (Nolen-Hoeksema et al., 2012). Abraham Maslow byl americkým psychologem, který je považován za zakladatele humanistické psychologie. Člověk nikdy není statický, usiluje o naplnění vlastní existence. Zabýval se lidskou motivací a přišel s hierarchií potřeb. Musíme uspokojit nejdříve potřeby fyziologické, poté potřeby bezpečí, následně potřeby lásky a sounáležitosti, potřebu uznání, a nakonec potřebu seberealizace – cíl lidského úsilí (Maslow, 2015). O potřebě lásky a sounáležitosti konkrétně říká: *„Pokud jsou uspokojeny fyziologické potřeby a potřeby bezpečí, objeví se potřeba lásky, náklonosti a sounáležitosti.... Člověk bude velice horlivě toužit po přátelích, ženě či dětech /.../ bude to chtít více než cokoliv jiného“*. (Maslow, 2015, s. 43). K naplnění sebe sama člověk tedy potřebuje i lásku.

Když partnera nalezneme, nelze očekávat, že vztah bude bezproblémový. Neshody, hádky a chyby k partnerskému soužití patří. Co když se ale jeden z partnerů dopustí nevěry. Ta do partnerství a rodiny nemusí přinášet pouze zlost, chaos a zklamání, ale v krajních případech může vést k nákaze virem HIV či jinými pohlavně přenosnými chorobami nebo k neplánovanému početí (A. Boekhout et al., 1999). Mimo to je nevěra také podle studie 160 kultur nejčastějším důvodem rozvodu (Shackelford, T. K.; LeBlanc, G. J.; Drass, E., 2000). Pokud je nevěra takto riziková, proč k ní vůbec dochází?

Téma nevěry a faktory ji ovlivňující jsem si pro svoji bakalářskou práci vybrala z více důvodů. Za prvé mi přišlo právě tohle z předložené nabídky témat nejvíce atraktivní. Za druhé v mém okolí je větší počet lidí, kteří se s nevěrou setkali – ať už jako ti, kteří byli podvedeni či jako ti, kteří se jí dopustili. Mállokterý z nich si je ale vědom opravdového důvodu svého opakovaného podvádění nebo ojedinělé aféry. Z toho plyne i třetí důvod mého zájmu. Zajímají mě faktory a příčiny, kterými je nevěra mezi partnery ovlivňována a způsobována.

Za hlavní cíl své práce jsem si stanovila teoretický exkurz do tématu nevěry. Bude na ni nahlíženo především z psychologické perspektivy. Rozpracuji ji pohledem psychologie

evoluční, sociální i psychologie osobnosti. V první části se pokusím nevěru definovat jako takovou a nastínit možné teorie, které by mohly nevěru vysvětlovat. Půjde o teorii sociálního učení, která vychází z psychologie osobnosti; dále pak o teorii rodičovských investic, která na problém nahlíží skrze psychologii evoluční. Ve druhé části práce se budu zabývat jednotlivými faktory, které by mohly nějakým způsobem ovlivňovat to, jakého typu nevěry se lidé dopouští, zda častěji podvádějí muži či ženy nebo jestli je partnerská nevěra propojena s dřívější zkušeností. Zmíním například pětifaktorový model osobnosti, temnou triádu, attachment, pohlaví a další. V návaznosti na to se pokusím zodpovědět následující výzkumné otázky:

- Reagují muži a ženy na nevěru stejně?
- Jaké jsou nejčastější důvody vedoucí k partnerské nevěře?
- Berou lidé aféru s osobou stejného pohlaví jako nevěru?
- Prožívají partnerskou nevěru homosexuálové stejně jako heterosexuálové?
- Má náš vztah s matkou nebo otcem (primárním pečovatelem) vliv na to, jestli se dopustíme nevěry?
- Vzhledem k povaze náboženství a jeho pravidlům o věrnosti, je možné, že silná víra v Boha zabrání jedincům dopustit se nevěry?

Ke konci práce jsou prezentovány výsledky, které přechází v diskusi o možných budoucích směrech, kterými se zkoumání partnerské nevěry může ubírat. V úplném závěru zmiňuji limity této práce.

1. Definice nevěry

Definovat nevěru je poněkud obtížné. V podstatě neexistuje žádná univerzální definice tohoto fenoménu (Urooj et al., 2015). Například ve studii Rebecy J. Brand a kol. (2007) je nevěra prezentována jako „...*jakýkoliv romantický a/nebo sexuální poměr, dlouhodobého či krátkodobého charakteru, zahrnující chování jako je líbání, zatímco je jedinec ve vztahu s jinou osobou*“. Poukazují na to, že dřívější výzkumy se soustředily především na nevěru

se sexuálním aktem. Experimentátorky se ale chtějí zabývat i nesexuální nevěrou, ke které patří chování jako líbání nebo randění. Tato definice ovšem nepracuje s emocionální nevěrou, proto pro srovnání uvedu i jinou. „*Nevěra je romantický, sexuální či citový vztah s někým jiným než primárním partnerem, který je držen v tajnosti a v případě, že by o něm primární partner věděl, neakceptoval by jej*“ (Urooj et al., 2015, s. 422). Co představuje podvádění závisí na jednání každého páru; některé považují flirtování za neškodné, pokud nedojde k žádné sexuální aktivitě, jiné umožňují příležitostná sexuální setkání bez romantických citů (Mahambrey, 2020). Na to poukazuje i Olivia Leeker a Al Carlozzi, když sexuální nevěru definují jako „*sexuální vztah s třetí stranou, který porušuje základní pravidla stanovená párem (např. líbání, mazlení či orální sex)*“ a nevěru citovou jako „*citový vztah s třetí stranou, který porušuje základní pravidla stanovená párem (např. sdílení nejhlubších myšlenek, zamilování se, oddanost atd.)*“ (Leeker, Carlozzi, 2014, s. 69). Ve studiích (Urooj et al., 2015; M. Buss et al., 1992; Kato, 2019) se mluví o dvou či třech typech nevěry. Příkladem je práce Brock A. Boekhouta a kolektivu (1999), kde rozlišují nevěru sexuální, citovou a sexuálně-citovou.

Problém definice nevěry je způsoben tím, že každý může nevěru definovat jinak a každý má jiné představy o tom, co vše znamená a neznamená sexuální či citová nevěra. Při definování nevěry citové je problém o něco markantnější – je totiž více ovlivněna jinými faktory „*...včetně místních genderových rolí a charakteristik jedinečných pro každý pár*“ (E. Guitar, Geher, J. Kruger et al., 2017, s. 435.). Právě proto zmíněná studie žádá participanty, aby podle vlastního uvážení definovali jak sexuální, tak citovou nevěru. Sexuální nevěra byla ženami i muži nejčastěji definována jako skutečnost, že jsme ve vztahu či manželství a provádíme sexuální aktivity s jinou osobou, která není naší/m partnerkou/partnerem, manželkou nebo manželem. Citovou nevěru pak ženy nejčastěji definovaly jako být zamilován či se více emocionálně věnovat někomu jinému než partnerovi, rodině, někomu s romantickým potenciálem; nejvíce se opakující definice mužů zněla, že citová nevěra je, když osoba způsobuje ve vztahu emocionální distanc trávením velkého množství času s někým jiným (nebo přemýšlením o někom jiném) do té míry, že druhý partner se cítí být ignorován či citově odmítnut (E. Guitar, Geher, J. Kruger et al., 2017). Podle participantů stejné studie je i možné nevěry od sebe oddělit a dopustit se tedy pouze sexuální nebo pouze citové nevěry. Další možné rozlišení sexuální a citové nevěry přináší Takahashi, Matsuura a kolektiv (2006) v jejich studii reakce mozku na zobrazování obou typů nevěry. „*Sexuální nevěru jsme definovali jako podmínku výslovně nebo implicitně*

naznačující sexuální vztah nebo hluboký fyzický kontakt a citovou nevěru jako podmínku naznačující odklon emocionálního závazku partnera k jinému příteli/přítelkyni“ (H. Takahashi, M. Matsuura et al., 2006, s. 1300).

Ve své práci budu na typy nevěry pohlížet na základě definic Shackelforda a kolektivu (2000), které mi přijdou nejméně komplikované a nejvíce vystihující. Sexuální nevěra odkazuje na sexuální aktivity s někým jiným než dlouhodobým partnerem; citová nevěra nastává, když partner směřuje zdroje jako romantickou lásku, čas a pozornost někomu jinému. Jejich studie byla zaměřena na emocionální reakce na partnerskou nevěru, nicméně co za nevěru označují, je zachyceno ve formulářích, které měli účastníci vyplňovat. Při zaznamenávání emocí v reakci na sexuální nevěru partnera, si měli představit, „...že zjistíte, že Váš partner měl pohlavní styk s někým jiným. Představte si partnera, jak si s touto osobou užívá různé sexuální aktivity. Představte si, že se partner probouzí s myšlenkami na sexuální styk s touto osobou.“ (Shackelford T. K. et al., 2000, s. 646). Při zaznamenávání emocí v reakci na emocionální nevěru byly instrukce následující: „Představte si, že zjistíte, že se Váš partner zamiloval do někoho jiného. Představte si, že k této osobě chová hluboké city a neustále na tuto osobu myslí.“ (Shackelford T. K. et al., 2000, s. 646). Tyto instrukce k vyplňování formulářů tedy přibližují definici nevěry, ke které se přikláním i já. Výsledkem studie bylo zjištění, že ženy v reakci jak na sexuální nevěru, tak na emocionální nevěru, vykazují větší vztek a ublížení než muži. V kontrastu k jiné studii (autoři zmiňují experiment z roku 1995 Gearyho a kolektivu) však nebyly potvrzeny pohlavní rozdíly týkající se žárlivosti jako reakce na nevěru partnera.

2. Metodologie

Práce je kompilací odborné literatury. Budou využity převážně primární zdroje a z menší části i sekundární literatura. Je vybírána na základě relevance k danému tématu (partnerská nevěra) z akademických časopisů, které se věnují společenskovední problematice. Z největší části jsem vhodnou literaturu hledala na webových stránkách ukaz.cuni.cz, které nabízí přístup do databází s potřebnými zdroji. V menší části jsem také využívala univerzitní knihovnu a internetové stránky Národní knihovny. Součástí této práce není žádný vlastní empirický výzkum. Vše bylo vyhledáváno pod různými klíčovými slovy, z nichž nejzásadnější pro tuto práci jsou: infidelity, psychology, sex differences, factors affecting infidelity.

Jednotlivé faktory jsem vybírala na základě jejich diskutování v člancích a také podle vlastního zájmu. Nejprve probírám ty, které jsou přímo propojeny s psychologií a poté se soustředím na ty méně psychologické. Nejprve mluvím o pětifaktorovém modelu, temné triádě a attachmentu. Následně přecházím k pohlaví, žárlivosti, sexuální orientaci a homosexuální nevěře. Na konec probírám kulturu, náboženství a internet.

3. Možné teorie vysvětlující nevěru

3.1. Teorie sociálního učení

Jako sociální učení můžeme označit osvojování si komplexních způsobů chování a jednání přiměřených určité sociální situaci. Řadí se mezi ně například podmiňování, observace nebo imitace. Jeho významnou součástí jsou odměny a tresty, které děti obdrží za žádoucí či nežádoucí chování. Produktem sociálního učení jsou role, postoje či hodnoty. Za průkopníky teorie sociálního učení jsou považováni Neal Elgar Miller a John Dollard. Po nich teorii rozvíjel Albert Bandura, který díky zdůrazňování významu osobnosti odstartoval vznik sociálně-kognitivní teorie učení (Thorová, 2015).

Teorie sociálního učení mluví o rozdílech, které jsou výsledkem rané socializace a výše zmíněného osvojování. Při nich jsou muži a ženy učeni následovat tradiční genderové role. Na tomto základě se poté mohou více či méně dopouštět nevěry. Ženy jsou učeny vyjadřovat své emoce a city, být zodpovědné za vztah a mít sex až poté, co jsou v závazném vztahu. Muži jsou na rozdíl od žen učeni sexuální benevolenci, skrývání svých citů a jsou ceněni za vyšší počet sexuálních partnerek (A. Boekhout et al., 1999). O vlivu teorie sociálního učení na partnerskou nevěru mluví ve své studii Dana A. Weiser a Daniel J. Weigel (2017). Podle nich je teorie sociálního učení teoretickou perspektivou používanou k vysvětlování vztahových přesvědčení a chování napříč generacemi. Potomci se o povaze romantických vztahů dozvídají z interakce a pozorování svých rodičů (Bandura, 1986), právě proto své rodiče ve vlastních vztazích často imitují. Jejich partnerství je totiž tím prvním, které dítě vidí.

V celkem třech studiích se zabývali právě vlivem teorie sociálního učení na nevěru. Na první se podílelo 267 vysokoškolských studentů, z nichž 61 % bylo v exkluzivním partnerském vztahu; 88 z nich vědělo o nevěře svých rodičů. Hypotézou této studie bylo, že zážitek rodičovské nevěry bude spojen s větší pravděpodobností nevěry u potomka.

Participantů nejprve prošli třemi měřeními (1. přesvědčení o schopnosti být úspěšným partnerem; 2. jak se cítí při uvádění osobních informací; 3. míra podezřívavosti ostatních) a poté vyplnili dotazník týkající se jejich podezřívavosti z nevěry ve 12 různých scénářích. Výsledky ukázaly, že partnerská nevěra rodičů je pozitivně spojena s větší pravděpodobností nevěry potomků. Lidé, kteří o takovémto chování svých rodičů věděli, byli více nevěrní než ti, kteří o něm nevěděli. Hypotéza druhé studie zněla, že zážitek rodičovské nevěry bude pozitivně provázán s nevěrou potomka. 269 účastníků opět nejprve vyplnilo dotazníky týkající se například toho, do jaké míry je nevěra v romantickém vztahu akceptovatelná nebo jestli se už někdy dopustili nevěry. Poté vyplňovali informace o vztahu svých rodičů – opět 88 z nich vědělo o jejich nevěře. Hypotéza druhé studie byla také potvrzena. Třetí experiment studoval problém více do hloubky na celkem 718 osobách. Z nich 246 vědělo o nevěře svých rodičů. 45 % těchto osob bylo také nevěrných. Ve srovnání s tím, lidí, kteří nevěru rodičů neuvedli a byli sami nevěrní, bylo jen 24 %. I tyto výsledky tedy poukázaly na korelaci mezi nevěrou rodičů a nevěrou vlastní (A. Weiser, J. Weigel, 2017).

3.2. Teorie rodičovských investic

Tato teorie, se kterou přišel Robert Trivers, se pojí k evoluční psychologii. Vychází z názoru, že muži a ženy se liší v investicích, které vkládají do svých potomků (J. Brand, 2007). Tato rodičovská investice je definována jako „...*jakákoliv investice rodiče do jednotlivého potomka, která zvyšuje šanci potomka přežít (a tím i reprodukční úspěch), za cenu schopnosti rodiče investovat do potomka jiného*“ (Trivers, 1972, s. 139). Hlavními investicemi u žen jsou devět měsíců těhotenství, nebezpečí u porodu, období kojení a omezený počet vajíček, na druhou stranu jsou si jisty mateřstvím. Muži oproti nim mohou o otcovství pochybovat, ale počet jejich spermií je neomezen. Teoreticky tedy mohou zplodit daleko větší počet potomků. Mimo jiné můžeme za investice považovat poskytování jídla a přístřeší, ale také lekce hudby nebo návštěvy hokeje či gymnastiky (Salmon, 2005).

U savců je tedy více investující žena a vybírá si jednoho z mužů/samců, kteří o ni mezi sebou soupeří. Zde přichází souvislost s tzv. fitness¹ neboli reprodukční zdatností, tedy schopností jedince předat své geny dalším generacím. „*Muži musí do rodičovství investovat podstatně méně než ženy, aby dosáhli úspěšné reprodukce*“ (F. Bjorklund, K. Shakelford,

¹ Fitness můžeme rozdělit na inkluzivní a exkluzivní. Exkluzivní fitness je takové, které udává pouze reprodukční úspěch jedince. Inkluzivní fitness zahrnuje také reprodukční úspěch z příbuzných (Barrett et al. 2007).

1999, s. 86). Kvůli vyšším investicím (nákladům) je pro ženy výhodnější orientovat se na kvalitu genů. Muži ovšem díky menším nákladům preferují orientaci na kvantitu „distribuovaných“ genů. Jednoduše řečeno se jim to vyplatí.

Z výše uvedených důvodů se může ženské a mužské chování lišit. Kvantita je spojována s krátkodobými vztahy, kvalita se vztahy dlouhodobými. Muži by se tedy podle této teorie dopouštěli nevěry kvůli množství potomků, které mohou zplodit. Ženy by inklinovaly k nevěře z důvodu hledání „kvalitního genetického materiálu“ (J. Brand et al., 2007). Ve studii Rebeccy J. Brand a kolektivu (2007) je ve shodě s touto teorií prezentován výsledek, že muži měli více afér než ženy (převaha kvantity nad kvalitou). Ve dvou studiích zkoumaly rozdíly v nevěře mezi muži a ženami (např. kolik afér měli, jaké měli pro nevěru důvody, zda s osobou, se kterou podváděli, navázali nový vztah atd.). V první studii se rozdíly mezi pohlavími neukázaly. Druhá studie ovšem odhalila rozdíl mezi počtem afér u mužů a u žen. Bylo to pravděpodobně způsobeno definicí aféry nebo také epizody, jak uvádějí autorky. Ve druhé studii byly totiž definovány specifičtěji. „*Pokud máte vztah s Chrisem, ale zažijete jednu noc s Alexem, počítá se to jako jedna epizoda. Pokud později ve vašem vztahu s Chrisem máte dvou týdně aféru s Patem, také se to počítá jako jedna epizoda*“ (J. Brand et al., 2007, s. 105). Na rozdíl od první studie, kde bylo pouze řečeno, že za epizodu je považováno vždy, když se jedinec zaplete s někým jiným.

4. Faktory ovlivňující nevěru

4.1. Pětifaktorový model osobnosti (Big 5)

Pojem Big 5 (Velká pětka) vychází z psychologie osobnosti. S teorií přišli Norman a Goldberg. Model byl později ověřen McCraem a Costou a nakonec 1990 potvrzen samotným Goldbergem (Orzeck, Lung, 2005). Tento pětifaktorový model představuje základní osobnostní tendence, které se projevují v našem chování a prožívání. Ovlivňují nejen naše subjektivní vnímání, ale také postoje ke světu. Jak již název napovídá, obsahuje pět následujících dimenzí: extraverzi, neuroticismus, svědomitost, přívětivost a otevřenost vůči zkušenosti (Vágnerová, 2010).

- Extraverze vyjadřuje naši angažovanost v okolním světě, potřebu kontaktů a emoční prožívání. Vlastnosti jako družnost, aktivnost, sklon k panovačnosti.

- Neuroticismus ukazuje míru, do jaké člověk vnímá okolní svět jako ohrožující. Pod neuroticismus zařadíme sklony k obavám, hněvu, nepřátelství, zoufalství, impulzivitě atd.
- Svědomitost poukazuje na přístup k práci a povinnostem – zda je člověk pilný a má potřebu dosahovat dobrých výkonů. Zahrnuje připravenost k plnění úkolů, zodpovědnost či disciplinovanost.
- Přívětivost charakterizuje vztah k lidem, tedy od vřelosti, přes laskavost, ohleduplnost, altruismus², ..., až po lhostejnost.
- Poslední dimenze, otevřenost vůči zkušenosti, se týká kognitivních aspektů vztahu ke světu. Způsob, jakým poznáváme a jak jsme tomuto poznávání nakloněni. Také k ní řadíme fantazii, intelektuální zvědavost nebo nechuť k rutině.

Podle studií se zdají být největšími prediktory nevěry extraverte a otevřenost vůči zkušenosti (J. van Zyl, 2020). Zyl u 685 respondentů zkoumal vztah pětifaktorového modelu a nevěry. Vzorek ale tvořili většinou studenti psychologie ve věku 18 let a 79 % byly ženy, tudíž není zcela reprezentativní. Nicméně jeho výsledky ukázaly, že výše zmíněná extraverte a otevřenost vůči zkušenosti mají s nevěrou pozitivní spojení, zatímco přívětivost, svědomitost a neuroticismus spojení negativní. Tento negativní vztah, jak tvrdí Valerie G. Starratt s kolegy (2017), vykazují přátelští lidé a perfekcionisté – tedy splňující vlastnosti svědomitosti a přívětivosti – bývají ve svých vztazích spokojeni, a proto se zdají být méně nevěrní. Překvapivě ve studii Meghny Mahambrey (2020) je s nevěrou pozitivně spojována i přívětivost. Pokud partner ví o naší přívětivosti, může nabýt dojem, že v případě odhalení nevěry, mu bude snáze odpuštěna. Ostatní zjištění byla konzistentní s výše zmíněnými informacemi. Mahambrey své hypotézy testovala u 1577 participantů, z nichž dvě třetiny byly v manželství. Další podporu pro tuto teorii přináší studie Yue Liu a Lijun Zheng (2020). Jsou v ní propojeny dimenze Big 5 s nevěrou, která se děje přes internet. „*Ti,*

² „Altruismus lze definovat jako chování, které prospívá jinému organismu, který není blízce příbuzný, přičemž je zjevně škodlivý pro organismus provádějící toto chování; prospěch a újma jsou definovány z hlediska příspěvku k inkluzivnímu fitness“ (Trivers, 1971, s. 35.)

kteří se angažovali v sextingu³ „měli vyšší míru extravertze a neuroticismu a nižší úroveň svědomitosti a přívětivosti“ (Liu; Zheng, 2020, s. 1). Zdá se, že dokonce i to, jak lidé vidí sami sebe potvrzuje propojenost teorie Big 5 a partnerské nevěry. Studie Tricii Orzeck a Esther Lung (2005) zkoumala rozdíly ve faktorech Big 5 mezi tzv. „cheaters“ a „non-cheaters“⁴. Participanti (nesezdání studenti v závazném vztahu) v ní sami určovali svoji vlastní míru pěti faktorů. Analýzy ukázaly, že „cheaters“ měly značně vyšší skóre ve všech faktorech, kromě svědomitosti, než „non-cheaters“. „Cheaters“ oproti „non-cheaters“ sami sebe hodnotili jako více extravertní a otevřené vůči zkušenosti, což naznačuje, že „cheaters“ sami sebe hodnotí jako více sociální.

Pěti faktorový model nabízí prvky osobnosti, které mohou ovlivňovat naše chování. Není jediným fenoménem, který k jedinci takto přistupuje. Další, který vychází taktéž z psychologie osobnosti a je tak s velkou pětkou úzce propojen, je temná triáda. O té pojednám v následujících odstavcích.

4.2. Temná triáda

Temná triáda je jedním z konceptů, na jehož základě je možné vykládat osobnost. Podle temné triády se osobnost skládá ze tří složek – Machiavelismu⁵, narcismu⁶ a psychopatie⁷ (Čopková, Jendřejáková, 2020). Článek Barise Seviho a kolektivu (2020) o těchto rysech říká, že lidé s vysokou mírou machiavelismu jsou považováni za velké strategy a manipulativní osobnosti. Vysoká míra narcisismu je charakteristická pocity nadřazenosti, dominance a nárokování. Individuality s vysokou mírou psychopatie vykazují nedostatek empatie a vysokou impulzivitu. Podle více studií (G. Starratt et al., 2016; Brewer et al., 2015; Alavi et al., 2018) jsou dimenze temné triády pozitivně propojeny se sklonem k dopuštění se nevěry. Koreluje s ní nespokojenost ve vztahu, která je spojená s narcismem;

³ Jako sexting se označují sexuálně podnětné fotografie a zprávy, které uživatelé posílají přes mobilní telefony (Gordon-Messer et al., 2013).

⁴ Cheaters jsou ti, kteří byli nevěrní a non-cheaters ti, kteří setrvali v monogamii.

⁵ Machiavelismus označuje vlastnost člověka. Tito lidé umí manipulovat s druhými, postrádají konvenční morálku a mají negativní pohled na ostatní. Projevují méně emocí než ostatní, mívají nízkou úroveň empatie, nepociťují vinu a nemívají výčitky svědomí (Rečková, Rečka, Baumgartner, 2019).

⁶ Za narcistické jedince jsou označováni ti, kteří mají přehnaná očekávání. Pokud nastane situace, která ohrožuje jeho ego, dostává se ze stavu zranitelnosti zpět k nadřazenosti tím, že např. znehodnocuje či útočí na druhého. Základním procesem narcisismu je úsilí zachovat, udržet a znovuzískat grandiózní pocit sebe sama (Edershile, Wright, 2020).

⁷ Psychopatie je třetím článkem temné triády. Člověk označovaný psychopatem se chová impulsivně, porušuje morální normy. Mohou být sebestřední, neschopní pociťovat lítost, také mají omezenou míru empatie (Chudárková, 2019).

přílišná impulzivita a sebedestrukce, jež jsou propojené s narcismem i psychopatií; strategické důvody, které jsou důležité pro machiavelisty (Jones, Weiser, 2014). Je ovšem nejasné, zda partnerskou nevěru ovlivňují přímo dimenze temné triády nebo faktory s nimi spojené (př. atraktivita, charisma, impulzivita) (Brewer et al., 2015).

Brewer se svým kolektivem (2015) provedli dvě studie, aby zjistili provázanost mezi nevěrou a složkami temné triády. Nutné podotknout, že participantů v těchto studiích byli pouze ženy ve věku 18-42 let. V první studii ženy prošly třemi měřeními – zjištěním míry machiavelismu, narcisismu a psychopatie. Poté vyplnily dotazník týkající se zkušeností s nevěrou. Výsledky prokázaly vztah mezi vysokým skóre složek temné triády s vysokým skóre nevěry. Například ženy s vysokou mírou narcisismu více uváděly předchozí nevěru a ženy s vyšší mírou narcisismu i psychopatie udávaly úmysl se nevěry dopustit. Mají pocity nadřazenosti, nepřiměřené sebelásky a velkoleposti a právě díky výše zmíněným vlastnostem věří, že se mohou nevěry dopustit a zároveň se vyhnout zjištění partnera a následkům, které jejich chování může způsobit (Brewer et al., 2015). Druhá studie se zaměřila na pravděpodobnost odplaty za partnerovu nevěru. Ženy prošly měřením jako v první studii. Následně jim byla prezentována hypotetická situace popisující partnerovu nevěru. Měly uvést pravděpodobnost, s jakou by přistoupily k odplatě, a také pravděpodobnost ukončení vztahu. Na základě těchto měření byla zjištěna pozitivní asociace mezi složkami temné triády a odplatou (ať už šlo o odplatu partnerovi či ženské rivalce). Na druhou stranu, spojení mezi prvky temné triády a ukončením vztahu po nevěře se neprokázalo (Brewer et al., 2015).

Ve stejném roce se Brewer spojila s Abell (2015) a zkoumaly vliv machiavelismu na sexuální chování. Machiavelismus je podle nich spojován s větším počtem partnerů a častějším sexuálním chováním. Právě tyto vlastnosti u lidí poté vedou k tomu, že je u nich větší pravděpodobnost vyhledávání nevěry či přistoupení k ní, pokud se k ní objeví příležitost. Nejčastějšími důvody jsou „...*redukce stresu, hledání zkušeností, sociální status, pomsta...*“ (Brewer, Abell, 2015, s. 188). Tuto hypotézu testovaly u celkem 282 mužů a žen, kdy většina z nich byla ve vážném vztahu. Participantů vyplnili dotazníky týkající se míry machiavelismu, individuálních důvodů k sexu a sexuálního podvodu. Měření potvrdilo, že u osob s vyšší mírou machiavelismu je nevěra partnerovi pravděpodobnější. Tato vyšší pravděpodobnost nevěry u machiavelistických mužů a žen ukazuje relativně nízkou

oddanost primárnímu partnerovi. Pohlaví vliv machiavelismu na prevalenci nevěry nijak nezmiňuje (Brewer, Abell, 2015).

Stejně jako machiavelismus i psychopatie je spojována s větším počtem sexuálních partnerů. Kromě toho také s dřívějšími sexuálními aktivitami a větší promiskuitou. To ve své práci tematizuje Alavi a kolektiv (2018). Participanty byli dospělí malajsijsí jedinci ve věku 18-40 let se zkušeností s romantickým vztahem. Tyto zkušenosti byly rozděleny na neformální vztahy (krátkodobý partnerský vztah) a vážné romantické vztahy (dlouhodobý partnerský vztah). Do neformálních vztahů experimentátoři zařadili např. kamarádství s výhodami nebo vztah na jednu noc. 48 % jedinců zažilo alespoň jednu neformální vztah a 52 % pouze romantický vztah. U participantů byly poté měřeny míry složek temné triády a behaviorální sklony k nevěře. Výsledky ukázaly, že psychopatie má na nevěru vliv stejně jako machiavelismus. Ze všech tří dimenzí temné triády, má psychopatie s nevěrou dokonce nejsilnější korelaci. Silní vztah může být také vysvětlen „...*promiskuitní a manipulativní charakteristikou psychopatie*“ (Alavi et al., 2018, s. 53).

S předchozími tvrzeními je ve shodě i práce Daniela Jonese a Dany Weiser (2014). Do výzkumu se zapojilo 884 jedinců, z nichž 72 % potvrdilo, že jsou právě v romantickém vztahu. Nejprve u nich byly změřeny prvky temné triády a poté odpovídali na dvě otázky týkající se nevěry: „*Byl jste někdy nevěrný svému aktuálnímu nebo nedávnému partnerovi? Zapříčinila nevěra konec vztahu?*“ (Jones, Weiser, 2014, s. 21). Podle jejich výsledků je jediným unikátním prediktorem nevěry psychopatie. Především u mužů byla nejsilnějším korelátém. Machiavelismus a narcismus měl korelaci menší. U žen byla psychopatie s nevěrou propojena stejně jako machiavelismus, zatímco narcismus vůbec. Vysvětlením takto silného vztahu mezi psychopatií a nevěrou u mužů může být, že psychopatie je sama o sobě reprodukční strategií. Psychopatičtí jedinci mohou mít sex bez ohledu na důsledek. Je strategií, která úzce souvisí se strategií rychlé životní historie a prospívá mužům při šíření genů. „*Je možné, že impulzivní, antisociální a bezcitná manipulativní povaha psychopatie předurčuje takové jedince k nevěře*“ (Jones, Weiser, 2014, s. 22.). Vysvětlení machiavelismu u žen má co do činění se strategií genové kultivace. Ženy se mohou snažit získat geny dominantnějšího a atraktivnějšího muže a zajistit tak pečujícího a finančně zdatného otce pro své dítě. Tato strategie může být přínosem pro dlouhodobě strategické ženy. Autoři dále uvádějí, že naměřené hodnoty jsou sice nižší než v dřívějších statistikách, nicméně je to pravděpodobně zapříčiněno orientací experimentu na nevěru v aktuálním,

případně nedávném vztahu (Jones, Weiser, 2014). Také experiment Barise Seviho a kolektivu (2020) podporuje již zmíněné skutečnosti.

Na základě zjištěných informací se zdá, že ze složek temné triády má s nevěrou nejmenší spojení narcismus. Například Jones a Weiser (2014) prezentují výsledek, že narcismus souvisel s dopouštěním se nevěry negativně. Stejně tak Alavi s kolektivem (2018) došli ke zjištění, že narcismus neovlivňuje úmysl dopustit se nevěry. Nicméně narcismus je považován jako prediktor online citové nevěry. Na druhou stranu experiment Brewer a kolektivu (2015) potvrdil, že ženy s vyšší mírou narcismu uváděly dřívější případy nevěry a také pravděpodobnější dopuštění se nevěry. Výsledky jsou méně přesvědčivé, podle mého názoru záleží na přesné formulaci hypotézy.

4.3. Attachment

Celá tato práce se zabývá vztahy. Ráda bych se podívala na jeden z nejdůležitějších a nejprvotnějších vztahů, který u lidí vzniká – na vztah dítěte a jeho primárního pečovatele. I ten ovlivňuje naše chování v pozdějších, dospělých vztazích. Attachment neboli citové připoutání je pojem psychologie, se kterým přichází John Bowlby. Byl psychoanalytikem, který tvrdil, že od narození má dítě potřebu vybudovat si s opatrovníkem (jím nemusí být pouze biologický rodič) emocionální pouto. Je pro něj zásadním zdrojem lidské motivace (White, 2004). Jeho rámec připoutání dítěte k matce převzala vývojová psycholožka Mary Ainsworth, která teorii attachmentu rozpracovala do hloubky. Vymyslela experiment s názvem „Test neznámé situace“ (Strange situation procedure), ve kterém zkoumala reakci dítěte (věku 9-20 měsíců) na odchod matky (Thorová, 2015). Experiment spočíval v osmi epizodách, kdy se v místnosti střídavě potkávali čtyři lidé – matka, dítě, experimentátor, neznámý člověk – v následujícím pořadí (McLeod, 2014):

- Matka, dítě a experimentátor.
- Matka samotná s dítětem.
- K matce a dítěti přijde neznámá osoba.
- Matka odejde a s dítětem zůstane neznámá osoba.

- Matka se vrátí a odejde neznámá osoba.
- Matka odejde, dítě zůstane samo.
- Vráť se neznámý.
- Vráť se matka a odchází neznámý.

Pozorování dětí bylo dlouhodobé a opakované. Na těchto základech odlišila tři typy emočního připoutání: bezpečné připoutání, nejisté vyhýbavé připoutání a nejisté ambivalentní připoutání (Rosmalen et al., 2015). Druhý a třetí typ attachmentu jsou také nazývány jako „úzkostně vyhýbavý typ nejistého připoutání“ a „úzkostně vzdorující, rezistentní typ nejistého připoutání“ (Thorová, 2015). Dítě s bezpečným připoutáním navazuje s cizími osobami kontakt, matka je pro něj bezpečnou náručí; když matka odejde, je nespokojené a když se vrátí, raduje se. Takové děti v budoucnu ke vztahům přistupují pozitivně, vyhledávají intimitu a emoční blízkost. Děti s nejistým vyhýbavým připoutáním se matce vyhýbají nebo ji ignorují, při jejím odchodu a příchodu emoce neprojevují. To je předzvěstí budoucí neschopnosti navázat blízký a důvěrný vztah. Tito lidé se snaží být nezávislí a emoční intimitu nepovažují za důležitou. Poslední typ připoutání, nejisté ambivalentní, má smíšené projevy. Když matka odejde, dítě je extrémně nespokojené, když se vrátí, chce být s ní, ale je stále rozmrzelé. V budoucnu touží po intimitě a emočních vztazích, nicméně ve vztazích prožívá nejistotu a může projevovat i přílišnou závislost (Thorová, 2015).

Je tedy zřejmé, že jisté souvislosti mezi typem attachmentu a nevěrou nastávají. Výše zmíněné prognózy do budoucna ukazují i výsledky studií, které budu zmiňovat v následujících odstavcích. První studie Goodboye a kolektivu (2017) se soustředila na prosociální komunikační chování, kterým lidé udržují své vztahy. Po většinu případů totiž lidé komunikují otevřeně, jsou pozitivní; nicméně není výjimkou i vyhýbavost nebo klamání partnera. Konkrétně si pokládají otázku, jaký je důvod takového negativního chování (Goodboy et al., 2017). Participanti museli být ve vztahu minimálně dva měsíce a experimentátoři mezi negativní chování zařadili také partnerskou nevěru. Předpokládali, že jistý attachment je u osoby inverzním prediktorem jejího vlastního negativního chování k udržení vztahu; že nejistý attachment je pozitivním prediktorem jejího vlastního

negativního chování k udržení vztahu. Zjistili, že partneři těch osob, které mají jisté připoutání, se méně dopouštějí nevěry (jistě připoutaní jsou spokojení a vztahy chtějí vystavět na důvěře a vzájemném respektu). Zároveň výsledky potvrdily, že lidé s nejistým attachmentem k udržení vztahu více užívají negativního chování – tedy i nevěru (Goodboy et al., 2017).

Druhá studie (Russel et al., 2013) ukazuje rozdíl mezi páry, které jsou ve fázi scházení se a těmi manželskými. Odvolávají se na předchozí studii DeWalla a kol. (2011), která ukázala pozitivní vztah mezi nejistým attachmentem a nevěrou u nesezdaných párů, ovšem experimentátory v této studii zajímá, zda tomu tak je i u novomanželských párů. Studie se zúčastnilo celkem 207 novomanželských párů a 22 z nich uvedlo, že se v posledních šesti měsících s nevěrou setkali (ať už byli nevěrní sami nebo byli podvedeni partnerem). Experimentátoři zkoumali, jestli osobě vlastní i partnerův nejistý attachment predikuje vlastní nevěru. Výsledky jejich zkoumání se ukázaly být opačné než ve zmíněné studii DeWalla a kol. (2011). Zatímco osoby vyhýbavého attachmentu, ve stádiu scházení se, jsou více nevěrné, u osob v manželství se tato teze nepotvrdila; a zatímco u osob úzkostně připoutaných ve stadiu scházení se, nebyl v předchozí studii vztah s nevěrou dokázán, zde se ukázalo, že v případě manželských párů tomu tak je (Russel et al., 2013). Zdá se tedy, že typ attachmentu na nevěru jistý vliv má, ale musíme brát v potaz i skutečnost míry závazku. Na druhou stranu je podle mě důležité zdůraznit fakt, že se studie zúčastnili čerstvě sezdaní lidé – tedy mohou být ovlivněni jakýmsi návalem štěstí, cítit se velmi spokojeně. Je možné, že páry po deseti a více letech manželství by výsledky experimentu změnily.

Vztah mezi typem attachmentu a extradyadickým vztahem (EDI)⁸ ve své práci tematizuje také Abby Girard, Jennifer J. Connor a Scott R. Woolley (2020). Konkrétně zkoumali vztah mezi dospělým attachmentem a základními motivy EDI. Určili 7 základních typů afér, ve kterých se odrážely motivy a nechali všech 207 participantů, aby uvedli, který je vedl k nevěře. Mezi tyto typy patří: aféra z protestu, aféra typu „pojď a dostaň mě“, aféra kvůli zisku, aféra romantická, aféra kvůli vyhoření, aféra z důvodu dokazování síly a nutková aféra. Experimentátoři věnovali pozornost především vyhýbavému a úzkostnému připoutání a tomu, zda jsou s některými typy nevěry (z výše zmíněných) více a s některými méně propojeny. Výsledky ukázaly, že nejvíce participantů se přihlásilo k typu nevěra kvůli

⁸ V angličtině extradyadic involvement, je jiným označením nevěry. Znamená tedy, že jeden z partnerů naváže vztah s někým dalším (Girard, J. Connor, R. Woolley, 2020).

vyhoření – 30 % - a nejméně k aféře kvůli zisku – 7 %. Aféry typu z protest, „pojď a dostaň mě“ nebo kvůli zisku byly více propojeny s úzkostným attachmentem než aféry kvůli vyhoření, dokazování síly a nutkavou aférou. Nicméně u vyhýbavého attachmentu nebyly pozorovány žádné rozdíly. Autoři uvádějí, že tento výsledek může být ovlivněn počtem žen v experimentu (65 %). Ženy s úzkostným attachmentem totiž vykazují větší pravděpodobnost dopustit se EDI. Na rozdíl od toho, muži vykazují toto chování, pokud jsou připoutáni vyhýbavě. Toto potenciální zkreslení kvůli výběru participantů autoři zmiňují i v limitech své práce (Girard, J. Connor, R. Woolley, 2020).

4.4. Pohlaví

Rozdíly mezi muži a ženami jsou viditelné již na první pohled. Muže můžeme vidět s vousy či drsnějšími rysy v obličejí, ženy zcela přirozeně poznáme například díky poprsí. Už z textu výše ale vidíme, že rozdíly nejsou pouze ve vnějších fyzických proporcích a v tom, co můžeme na vlastní oči vidět, nýbrž například i v přístupu k párování či napodobování rodičů – ve vrozených tendencích člověka. Je tedy celkem přirozené, že rozdíly mezi muži a ženami lze najít i ve vztahu k fenoménu partnerské nevěry. Odlišnosti najdeme v různých směrech. Ať se jedná o důvody, proč se dopouštějí nevěry, ať se jedná o typ nevěry, ke které tíhnou či reakce na odhalení partnerovy nevěry. Samozřejmě nenajdeme pouze rozdílné přístupy, ale i skutečnosti, které například vyvracejí předsudky o mužích, že jsou to právě oni, kdo se nevěry dopouštějí častěji. Touto zmíněnou problematikou se budu zabývat v následujících odstavcích.

Stejně jako u čehokoliv jiného, i u počátku partnerské nevěry stojí nějaký spouštěč. Těmito prvotními důvody „proč“ se ve své práci zabývá Rebecca J. Brand s kolektivem (2007). Jako 5 nejčastějších příčin nevěry u mužů uvádějí přitahování „extra“ partnerem, nuda v aktuálním vztahu, chopení se nabízené příležitosti, cítí se v aktuálním vztahu nešťastní a vlastní pocit atraktivity díky „extra“ partnerovi. U žen se jako top 5 příčin nevěry ukázalo přitahování „extra“⁹ partnerem, necítí se v aktuálním vztahu šťastné, pocit vlastní atraktivity díky „extra“ partnerovi, nuda v aktuálním vztahu a pravděpodobné ukončení aktuálního vztahu i bez aféry. Podle jejich zjištění byly důvody k partnerské nevěře téměř totožné s tím rozdílem, že muži by se jí na rozdíl od žen dopustili už jen tehdy, pokud by se jim naskytlá příležitost. Zároveň typicky ženskou hypotézou pro nevěru je výměna partnerů,

⁹ Jako extra partner je myšlený jiný partner, tedy partner mimo aktuální vztah.

tedy najít si partnera nového a teprve poté ukončit vztah se stávajícím – aby nepřišly o ochranu a jistotu (J. Brand et al., 2007). Z části odlišné důvody k dopouštění se nevěry uvádí Brock A. Boekhout a kolektiv. Mají ten názor, že muži podvádějí především kvůli znučenosti v aktuálním vztahu, sexuální nespokojenosti v aktuálním vztahu, fyzické vzdálenosti mezi partnery, sexuálnímu potěšení v mimo partnerském vztahu, experimentům ve vztahu novém, nevyspělosti a zvýšení ega. Ženy podle nich podvádějí především kvůli nedostatku pozornosti, komunikace a pochopení v aktuálním vztahu, zamilování se do někoho jiného, citovému uspokojení a společnosti ve vztahu novém a kvůli kariérnímu postupu (A. Boekhout et al., 1999). Dalším důvodem nevěry může být kvalita vztahu (Silva et al., 2017). Celkem 1145 participantů prošlo studií Silvy a kolektivu (2017) zkoumající zmíněnou skutečnost. Predikovali: spojení vyšší kvality vztahu s negativními postoji vůči nevěře; rozdíl mezi pohlavími v tom, jak vnímaná kvalita vztahu ovlivňuje postoj vůči nevěře; spojení kvalita vztahu-negativní postoj k nevěře bude silnější u mužů. Pokud má vztah vyšší kvalitu, muž ji vnímá jako vyšší pravděpodobnost, že je potomek jeho; když o vztah přijde, ztratí své investice. Hypotézy byly potvrzeny. S vyšší kvalitou vztahu klesá pravděpodobnost nevěry – u mužů více než u žen (Silva et al., 2017). Proč se nevěry dopouštějí mladí v období vynořující se dospělosti zkoumala z pohledu vývojové psychologie Jerika C. Norona se svými kolegy (2018). Ze 104 participantů 76 uvedlo důvod intimacy, který zahrnoval např. partnerovu nevěru, nedostatek pochopení, pozornosti nebo špatnou komunikaci. V odpovědích nebyly nalezeny žádné rozdíly mezi muži a ženami.

Na základě předchozích kapitol o typech nevěry se nabízí rozvést otázku, která nevěra je častější u mužů a která u žen, zda člověk sám považuje za horší podvádění sexuální či citovou nevěru, popřípadě které pohlaví se tohoto chování dopouští více. Zdá se, že muži jsou více citliví na nevěru sexuální a ženy na nevěru citovou. Tvrzení se potvrzuje například ve studii Anuma Urooje a kolektivu (2015), kteří říkají, že muži se více dopouštějí sexuální nevěry, zároveň mnohem složitěji odpouští tento typ nevěry partnerce a více při ní trpí. Ženy jsou naproti tomu více citově nevěrné, stejně tak tento typ nevěry partnerovi složitěji odpustí a více při něm trpí. Vysvětlují si to evoluční teorií pohlavních rozdílů. Sexuální nevěra partnera je větším adaptivním tlakem pro muže, protože riskují investici do potomka svého rivala. Pro ženy je naopak větším adaptivním tlakem citová nevěra partnera, kvůli strachu ze ztráty zdrojů a oddanosti. Stejně výsledky přináší i studie A. Boekhouta a kolektivu (1999). Podle ní mají muži více sexuálních afér, ženy citových; muži považují za horší nevěru tu sexuální a ženy citovou. Jejich práce se zabývala především pohlavními rozdíly.

Celkem 139 studentů (76 mužů a 63 žen) prošlo dotazníkovým šetřením, ve kterém uváděly důvody k nevěře, reakce na partnerovu nevěru, demografické údaje, vlastní zkušenost s nevěrou a v poslední otevřené otázce měli popsat detaily nevěry (jak byla odhalena nebo jak ovlivnila vztah). Jejich výsledky tak prostupují celým faktorem pohlaví. I v jiných zkoumáních je tato skutečnost potvrzena (např. K. Shackelford et al., 2000). Nicméně muži i ženy ji netolerují stejně (Urooj et al., 2015). Pokud se podíváme na četnost afér, jsou výsledky poněkud nekonzistentní. Například Rebecca J. Brand a kol. (2007) uvádí, že muži se nevěry dopouštějí častěji než ženy a zároveň měly více afér zahrnující pohlavní styk. Anum Urooj a kol. (2015) naproti tomu uvádí, že muži nejsou více nevěrní než ženy, ale sexuální nevěry se více než ženy dopouštějí (ty inklinují k nevěře citové). Takahashi a kol. (2006) dokonce tvrdí, že muži mají vrozené tendence žárlit, pokud jde o sexuální nevěru, jelikož tak mohou ztratit možnost zplodit potomka; ženy jsou oproti tomu více znepokojeny emocionální nevěrou proto, že jejich děti ztratí zdroje a ochranu otce.¹⁰ Všechny zmíněné výsledky korelují se zjištěním, že muži jsou více přitahováni fyzickými/sexuálními aspekty vztahu a ženy spíše těmi vztahovými/emocionálními (M. Emmers-Sommer et al., 2010).

Reakcí na nevěru se člověk od člověka liší a je jich velké množství. Můžeme si představit reakce od vzteku a bolesti až po ukončení manželství. Například K. Shackelford a kol. (2000) prezentuje, že ženy v návaznosti na partnerovu sexuální nevěru vykazují větší vztek a ublížení než muži; v reakci na partnerovu citovou nevěru cítí ženy taktéž větší vztek a bolest než muži. Rozdíly v reakcích byly také testovány Faridem Pazhoohi a jeho kolegy (2019). Zaměřili se na emoce v reakci na prožitou nevěru a představovanou nevěru. Zároveň hledali i pohlavní rozdíly. Ženy, jejichž partner je podvedl, vykazovaly větší bolest, smutek a nejistotu než muži. Autoři ale poukazují na skutečnost, že větší pohlavní rozdíly se ukázaly v případech pouze představované nevěry. Muži dokonce uváděly pozitivní přístup vůči představované nevěře k partnerce (šťěstí, hrdost či úlevu). Tyto pozitivní emoce mohou být vysvětleny genderovým rozdílem v touze po sexuálním vztahu, „*ve srovnání s ženami, muži více inklinují k využití každé příležitosti, která vede k sexuálnímu vztahu*“ (Pazhoohi et al., 2019). Typické mohou být i pocity rezignace a vzteku a ztráta důvěry (A. Boekhout et al., 1999). Boekhout a kol. také tvrdí, že nevěra může v krajních případech vést až k onemocnění AIDS či jiným pohlavně přenosným chorobám. Ve více zkoumáních bylo dokázáno, že nevěra vede velmi často k rozvodu nebo je jeho hlavním důvodem (J. Brand et al., 2007; A.

¹⁰ Návaznost na Teorii rodičovských investic viz kapitola 3.2.

Boekhout et al., 1999; K. Shackelford et al., 2000). Dokonce „byly reakce na nevěru implikovány jako hlavní faktor spojený s /.../ násilím vůči ženám a zabitím“ (E. Guitar et al., 2017, s. 441). Další reakcí na partnerskou nevěru je žárlivost (Urooj et al., 2015) – o té ale pojednám v samostatné následující podkapitole faktorů ovlivňujících partnerskou nevěru.

4.5. Žárlivost

Předtím, než budu mluvit o vztahu žárlivosti a nevěry, je dobré říct, co žárlivost je a za co je považována. Většina z nás nejspíš pocit žárlivosti již zažila. Při žárlení můžeme zažívat pocity vzteku, smutku, zrady, strachu (Dijkstra et al., 2013), ze kterých se žárlivost podle Dijkstra a kol. skládá. Ti zároveň říkají, že žárlivost je chápána ve smyslu lidského trojúhelníku – osoby, jejího partnera a jejího rivala. Potyszová a Bártová (2021) uvádí, že na žárlivost se nahlíží jako na jednu z nejčastějších reakcí na ohrožení vztahu třetí osobou. Jestliže je nevěra rozlišena na sexuální a citovou, je jasné, že výzkumy se zabývají žárlivostí ve vztahu k oběma typům nevěry. Tedy jestli muži a ženy žárlí při nevěře partnerky/partnera stejně a který typ nevěry v nich vyvolá větší žárlivost.

Evoluční teorie říká, že žárlivost se vyvinula jako prevence nevěry (A. Boekhout et al., 1999). Mezi muži a ženami se totiž odlišují strategie podvádění (muži mohou podvádět proto, aby měli více potomků; ženy proto, aby měly více zdrojů), které přinášejí jisté náklady a my hledáme mechanismus, jak náklady minimalizovat. Žárlivost je tímto mechanismem – je nepříjemnou emocí, vytvořenou aktuální či předvídanou nevěrou, která nám umožňuje přijmout nápravná opatření (Apostolou et al., 2019). Vyvinula se ze selekčních tlaků na jedince (Apostolou et al., 2019; Potyszová, Bártová, 2021). Z evolučního pohledu je žárlivost také brána jako specifický vrozený modul (Jealousy specific innate modul – JSIM), který mluví o vrozených tendencích k žárlivosti (C. Green, Sabini, 2006; Urooj et al., 2015). Premisou evoluční psychologie totiž je, že „lidskou mysl tvoří mnoho různých, odlišných a doménově specifických psychologických mechanismů“ (R. Harris, 2000).

Všechny zmíněné evoluční pohledy propojíme již zmíněnou teorií rodičovských investic (viz kapitola 3.2). Ženy investují více, ale jsou si jisté mateřstvím. Oproti tomu investice mužů jsou menší, ovšem nemají jistotu otcovství. Tyto jistoty a nejistoty předané genetické informace ovlivňují, k jaké žárlivosti jsou ženy a muži náchylnější. U žen je intenzivnější žárlivost vůči citové nevěře, jelikož se bojí, že ony a potomek přijdou o zdroje

poskytované otcem. Muži jsou naopak citlivější vůči sexuální nevěře partnerky, protože v případě její nevěry by investovali do „cizího“ dítěte (C. Green, Sabini, 2006; Potyszová, Bártová, 2021). Výsledky Green a Sabini (2006) ve shodě s dalšími ale ukazují, že JSIM model nemusí být úplně funkční. Má své limity. Žárlivost totiž může být ovlivněna zkušeností a JSIM je relevantní pouze při dichotomii otázek – pokud volím jen mezi sexuální a citovou nevěrou. Proto Green a Sabini (2006) navrhuji komponentový model žárlivosti. Předpokládají, že žárlivost je složena z více emocí – že lidé budou pociťovat větší vztek a obviňovat partnera za sexuální nevěru, ale více ublížení budou citovou nevěrou. Jejich předpoklady zkoumání potvrdilo, stejně jako nepodpořilo model JSIM (ačkoliv malý efekt znát byl).

Nyní bych ráda mluvila o tom, jaké rozdíly v žárlivosti lze nalézt u mužů a žen. Ve shodě s evolučním pohledem se tvrdí, že ženy žárlí více při citové nevěře partnera a muži při sexuální nevěře partnerky (C. Green, Sabini, 2006; Meyers, K. Nannini, 2000; Apostolou et al., 2019). Jak již bylo řečeno, složkový model ukázal, že lidé pociťují ublížení při citové nevěře a více vzteku a obvinění partnera při nevěře sexuální. Jako určitý „spletenec emocí“ by žárlivost nazvali i Dijkstra a kol. (2013) – je složena ze vzteku, smutku a strachu. Podle jejich výsledků jsou větší pocity zrady a vzteku při sexuální nevěře partnera a pocit ohrožení při citové nevěře či emocionálním kontaktu partnera s někým jiným. Nicméně ženy vykazují obecně větší žárlivost, než muži největší žárlivost obou pohlaví byla vykazována při představě partnera dopouštějícího se sexuální i citové nevěry (Apostolou et al., 2019). Nannini a Meyers (2000) ale poukazují na to, že žárlivost je podmíněna jak evolucí, tak ovlivněna kulturou, podle nich totiž některé mechanismy nefungují mimo kulturní kontext; dokonce by žárlivost mohla být ovlivněna teorií sociálního učení. Kromě rozdílů mezi muži a ženami, se také diskutují odlišnosti mezi homosexuálními a heterosexuálními jedinci. Homosexuální muži jsou méně žárliví než muži heterosexuální a homosexuální ženy jsou také méně žárlivé než heterosexuální ženy.

Kromě uvedených přístupů jsou i jiné prediktory rozdílů v žárlivosti mezi pohlavími (ačkoliv pohlaví je jedním z hlavních). Těmito prediktory se zabývají Burchell a Ward (2011). Jako jeden z nich uvádějí vyhýbavý attachment¹¹. – pokud ho muž má, v dospělosti to má za následek problémy s intimitou a citovou blízkostí, a proto jsou více žárliví při

¹¹ Viz podkapitola Attachment.

sexuální nevěře partnerky. Další, který uvádějí, je sex drive¹². Vyšší sex drive přináší větší úzkost ze sexuální i citové nevěry a u mužů je stejně jako zažití minulé nevěry prediktorem pro vyšší sexuální žárlivost. U žen jsou skutečnosti spojené se vztahovým ziskem předpokladem vyšší emoční žárlivosti, ale předpokladem nižší žárlivosti je, pokud jsou aktuálně ve vztahu. Ukazuje se, že i v dlouhodobých vztazích jsou lidé žárlivější než v těch krátkodobých (Apostolou et al., 2019). Žárlivost jako reakci na nevěru nenajdeme pouze při offline stycích, ale způsobuje ji dokonce také sexuální a emocionální kontakt přes internet či u sms-zpráv na mobilním telefonu (Dijkstra et al., 2013).

4.6. Sexuální orientace

Doposud byly v práci všechny faktory diskutovány z pohledu heterosexuálních jedinců. Nyní bych se na nevěru ráda zaměřila u těch homosexuálních. Není vyloučené, že se u nich může pohled na nevěru partnera lišit. Jakékoliv rozdíly mezi lidmi s různou sexuální orientací, v reakci na hypotetickou sexuální a citovou nevěru, zkoumá Olivia Leeker a Al Carlozzi (2014). 296 jedinců různé sexuální orientace podstoupilo základní měření. Za prvé demografickými otázkami, které zjišťovaly věk, pohlaví, sexuální orientaci nebo zkušenost s nevěrou. Za druhé měli určit pravděpodobnost, s jakou by se jejich partner dopustil nastíněných situací nevěry. Poté měli určit, jak velkou pocítují lásku ve svém aktuálním vztahu a jako poslední měli určit, jak moc rozčilení, žárliví, znepokojení a ponížení by se cítili v nastíněných situacích nevěry. Podle výsledků jsou přítomné rozdíly mezi homosexuály a heterosexuály. Heterosexuální ženy i muži byli více znepokojeni oběma typy nevěry než homosexuální ženy a muži. Nicméně co se týče reakcí na typy nevěr, homosexuálové (ženy i muži) reagují na oba stejně. Rozdíly podle Leeker a Carlozziho mohou být proto, že „u párů stejného pohlaví je možné, že partnerská nevěra je méně internalizována kvůli nedostatku společenských pravidel o tom, jak by se každý partner měl chovat, když je konfrontován nevěrou“ (Leeker, Carlozzi, 2014, s. 87). Podobné výsledky odhalila práce Davida A. Fredericka a Melissy R. Fales (2016). Homosexuální ženy i muži byli opět méně naštvání partnerovou sexuální nevěrou než heterosexuální. Zároveň byli tímto typem nevěry více rozrušeni bisexuální muži, kteří měli aktuálně schůzky s muži než bisexuální ženy, které měly schůzky s jinými ženami. Pozitivum jejich práce je, že

¹² Jako sex drive můžeme označit sexuální touhu, sexuální apetit či sexuální pud. Pro tuto práci mi přijde vhodné nechat slovní spojení v angličtině.

zahrnovala celkem 63 894 participantů ve věku 18-65 let. Samozřejmě byli dotazováni na jejich sexuální orientaci, příjem, zda mají děti či minulou zkušenost s nevěrou.

D. Joye Swan a Suzanne C. Thompson (2016) zkoumaly především ochranné faktory před onemocněními přenášenými pohlavním stykem. Jedním ze dvou hlavních cílů bylo zjistit, zda by emocionální věrnost zmírnila sexuální nevěru partnera. Participantů byli pouze muži, a to jak homosexuální, tak heterosexuální. Výzkumnice předpokládaly, že mezi nimi nebudou v této otázce žádné rozdíly. Byly dány tři krátké popisy situací s nevěrou, které se dopustí participant. Muži si měli představit, že jsou v primárním vztahu a následně přečíst zmíněné popisy a odpovědět na 2 otázky: „*Považoval byste svůj vztah s partnerem za monogamní?*“ (Swan, C. Thompson, 2016, s. 67), druhá otázka byla otevřená a sloužila k vysvětlení jejich předchozí odpovědi. Predikce Swan a Thompson se nepotvrdily. Homosexuální muži, v sebou definovaném monogamním vztahu, uváděli více partnerů během tohoto vztahu než muži heterosexuální. V závislosti na tom pouze 30 % homosexuálních mužů uvádělo více než jednu partnerku při monogamním vztahu, ale u mužů homosexuálních to bylo 45 %.

Celkové množství výzkumů a článků na toto téma není moc velké. Najít tak rozsáhlejší studie, které by se věnovaly jen a pouze vztahu sexuální orientace a nevěry je obtížné. Pokud jsou k tématu informace dostupné, potom spíše jako součást jiné studie, která má primární zájem na jiné skutečnosti.

4.7. Homosexuální nevěra

V úvodní kapitole definice nevěry, jsem nevěru rozlišila na citovou a sexuální. Jde o dva základní typy. Ovšem na nevěru můžeme pohlížet také tak, zda nás partner/ka podvede s osobou opačného či stejného pohlaví – tedy může jít o nevěru heterosexuální nebo homosexuální. Ta homosexuální může partnerský vztah také ohrožovat (Brewer, 2014). Vzhledem k tomu, že výše zmíněné informace vychází z výzkumů, které braly v úvahu heterosexuální nevěru či aféry, chtěla bych nyní pojednat o nevěře opačné, tedy homosexuální.

Rozdíl mezi vnímáním partnerovy homosexuální a heterosexuální nevěry zkoumala Gayle Brewer (2014). Predikovala větší distres mužů v reakci na heterosexuální nevěru než na homosexuální; postoje vůči homosexualitě ovlivňují reakci na homosexuální nevěru, ale

ne na heterosexuální. Hypotézy testovala u celkem 98 studentů ve věku 17-26 let, kterým popisovala hypotetické situace, v nichž měl mít jejich partner/ka heterosexuální, nebo homosexuální aféru, např.: „*Přijdete domů z práce a najdete partnera v posteli s osobou opačného pohlaví. Když problém později konfrontujete, partner vám řekne, že to bylo pouze jednou a nikdy se to nestane znovu, pokud s ním zůstanete*“ (Brewer, 2014, s. 99). Participanti měli vybrat odpověď, kterou by partnerovi dali. Na základě analýzy odpovědí vyšlo najevo, že ženy akceptují homosexualitu více než muži. Postoje k homosexualitě předpovídají reakce u mužů, ale ne u žen, na homosexuální nevěru. Muže s negativními postoji vůči homosexualitě více trápil scénář, ve kterém měly jejich partnerky aféru se stejným pohlavím (Brewer, 2014). Rozdíly v chování u mužů a žen jako odpovědi na homosexuální nevěru zkoumala také Jaime C. Confer s Markem D. Cloudem (2011). 718 vysokoškolských studentů nejprve vyplnilo dotazníky, při čemž si měli představovat hypotetické situace afér svých partnerů; měli procentuálně určit pravděpodobnost, se kterou by setrvali ve vztahu. Dále vyplňovali dotazník ohledně zkušeností s nevěrou (partnerovou i vlastní). Výsledky potvrdily predikci, že ve srovnání se ženami budou muži méně ochotni pokračovat ve vztahu po partnerově heterosexuální aféře a více ochotni pokračovat ve vztahu po partnerově homosexuální aféře. Zjištění je pozoruhodné vzhledem k tomu, že postoje mužů vůči homosexualitě jsou horší než postoje žen. Nejspíše proto, že „*muži mají největší námitky proti typu nevěry, která nejsilněji ohrožuje jejich otcovství*“ (C. Confer, D. Cloud, 2011, s. 132). Ženy jsou naopak ochotnější pokračovat ve vztahu po partnerově heterosexuální nevěře.

Ze skutečnosti, že muži lépe snáší homosexuální nevěru partnerky, vychází Yan Wang a Menelaos Apostolou (2019), kteří tento fakt podrobili kulturnímu přezkoumání. Ve své práci se zaměřili na jiné kulturní nastavení britských, čínských a řecky mluvících jedinců a jeho vliv na postoje mužů vůči homosexuální nevěře. Přistupují k problematice z evolučního hlediska. „*Partnerčina nevěra s jinou ženou je výrazně méně škodlivá pro fitness muže než nevěra s jiným mužem*“, ta totiž znamená že „*muž by mohl své rodičovské investice dávat dítěti jiného muže v domnění, že je jeho vlastní*“ (Wang, Apostolou, 2019, s. 1). První studie se zúčastnilo 949 heterosexuálních čínských jedinců. V první části měli hodnotit scénáře nevěry jejich partnera. Scénáře byly následující: dlouhodobý partner má aféru s osobou opačného pohlaví; dlouhodobý partner má aféru s osobou stejného pohlaví; krátkodobý partner má aféru s osobou opačného pohlaví; krátkodobý partner má aféru s osobou stejného pohlaví. Ve druhé části participanti vypovídali, zda preferují, pokud by je

partner podvedl s osobou stejného či opačného pohlaví. Z analýzy výpovědí vyplynulo, že 76 % mužů by preferovalo partnerovu homosexuální nevěru, naopak u žen by tento typ nevěry preferovalo pouze 37 %. Ve druhé studii se stejné otázky zkoumaly u 305 heterosexuálních Britů. Metody byly použity stejné. Opět 79 % mužů by více tolerovalo homosexuální nevěru partnerky. Ovšem tentokrát i 50 % žen by preferovalo aféru partnera s osobou stejného pohlaví. I přes rozdíl tolerance žen vůči homosexuální nevěře v různých kulturách, byla potvrzena hypotéza, že muži homosexuální nevěru tolerují více než ženy (Wang, Apostolou, 2019).

Zdá se tedy, že nějaké kulturní rozdíly existují. V následující kapitole se na ně podívám blíže.

4.8. Kultura

Ihned na počátku by bylo dobré podívat se na to, co označujeme pojmem kultura. Jak někteří poukazují, její definice může být obtížná, rozdíly v definicích přirozeně vyplývají z „*epistemických, metodologických a teoretických pochybení mezi oblastmi vědění (například humanitní a přírodní vědy), disciplínami (například sociologie a antropologie) nebo dílčími disciplínami (jeho mezi kognitivní a mezikulturní psychologii)*“ (A. Mironenko, S. Sorokin, 2018, s. 333). Obecně se dá říct, že základní myšlenkou kultury je, že různé národy operují s různými kategoriemi, předpoklady a morálkou – a ty užívají k tomu, aby pochopili svět, který obývají (R. Baldwin et al., 2006). Kultura je samozřejmě koncept diskutovaný i v psychologii. Vzhledem k tomu, že primárním cílem psychologie jako disciplíny je popisovat, vysvětlovat a chápat lidskou mysl a chování, jsou koncepce kultury nevyhnutelně spojeny s představami o sobě, tedy o tom, co to znamená být člověkem (Kashima, 2016).

Nyní se tedy zaměřím na to, jak různé národy operují s pojmem nevěry. Výzkum kultury, jako faktoru ovlivňujícího nevěru či postoje k ní, neprobíhá jen v posledních desetiletích, ale již v roce 1958 vznikaly studie věnující se tomuto tématu. O deset let později vznikla obdobná práce Harolda T. Christensena (1968), která se zabývá postoji vůči manželské nevěře; šlo o dva základní postoje, a to liberální a restriktivní. Data byla sbírána od studentů z 9 různých kultur, konkrétně ze státní Dánské univerzity, státní univerzity ve Švédsku, katolické univerzity v Belgii, vysoké školy převážně s Afroameričany na jihu

USA, státní univerzity na Středozápadě, malé mennonitské¹³ vysoké školy na Středozápadě, mormonsky orientované univerzity z Intermountain West¹⁴ a ze státní univerzity na Taiwanu. Na základě získaných informací bylo zjištěno, že více než polovina participantů nesouhlasila s pohlavním stykem mimo manželství. Postoje vůči manželské nevěře se skrze kultury lišily. Nejvíce liberální byly státy Skandinávie, tedy Dánsko a Švédsko, ihned za nimi byly univerzity s Afroameričany a z Belgie. Naopak nejvíce restriktivní byli studenti na Taiwanu a nábožensky orientovaní američtí studenti (mennonité, katolíci a mormoni). Zajímavé byla také zjištění o dvojitým a jednotným standardu¹⁵. Přibližně pětkrát více jedinců se přiklánílo k jednotnému standardu než ke standardu dvojitému. Kultury, které se více ztotožnily s jednotným standardem, byly více liberální a kultury sympatizující s dvojitým standardem byly restriktivní (T. Christensen, 1968).

Kulturní rozdíly sledovali i Shu Yuan a Dana A. Weiser (2019). Zaměřili se na to, jak postoje jedinců k rozvodu ovlivní jejich rozhodnutí rozvést se po nevěře manžela/manželky. Konkrétně šlo o rozdíly mezi evropskými Američany a asijskými Američany. Ihned na začátku poukazují na to, že například evropští Američané vidí rozvod jako více akceptovatelné řešení nevěry než Asiaté/asijské Američané; ti se snaží aféry řešit diskrétně. Jde totiž i o to, zda jsou kultury kolektivistické nebo individualistické (asijské jsou na rozdíl od evropských kolektivistické). Participanty byli pouze jedinci, kteří ve svém životě prožili manželskou nevěru. Všichni vyplňovali dotazníky měřící celkem 4 okruhy. První byl o dělení rozhodnutí, který se zabýval otázkou, jaký je status osob – rozvedení, vrací se k sobě atd. Druhý okruh se týkal investic do vztahu, konkrétně se měřila spokojenost ve vztahu, investice, míra oddanosti a kvalita alternativ. Následně byly participanty dotázáni na jejich postoj k rozvodu. Poslední okruh řešil věk, gender, osobní roční příjem a typ nevěry, kterého se jejich partner dopustil. Výsledky jasně prokázaly kulturní rozdíly. Například pouze pro evropské Američany jsou oddanost a kvalita alternativ faktorem ovlivňujícím rozhodnout se pro rozvod, zároveň postoj k rozvodu byl prediktorem pouze u asijských Američanů. Jde právě o již řečené rozdíly v kolektivistických či individualistických kulturách. U asijských Američanů pozorovali ještě jeden rozdíl, který stojí za zmínku. „*Muži se s větší*

¹³ Mennonité a mormoni jsou členové náboženského směru, který vychází z křesťanství.

¹⁴ Jako Intermountain West je označována část USA, která se nachází mezi horami v západní části Států. Konkrétně sem můžeme zařadit státy jako Oregon, Kalifornie, Nevada, Utah, Colorado nebo Arizonu.

¹⁵ V angličtině známý jako double standard a single standard. Myšlenkou dvojitého standardu je, že muži mají více sexuální svobody, protože zatímco jisté sexuální chování je u nich tolerováno, stejné u žen vede k sociálním sankcím. Jednotný standard chování nehodnotí na základě pohlaví, ale přistupuje k němu stejně u žen i mužů (Lyons et al., 2011).

pravděpodobnosti nechají rozvést, poté co zjistí partnerčinu nevěru. Je to kvůli dvojitému standardu, kdy muži vidí svoji nevěru přijatelnější, ale u manželky za větší přestupek /.../ také tito jedinci raději zažádají o rozvod, pokud se partner/ka dopustila jak sexuální, tak citové nevěry. To svědčí o tom, že závažnost nevěry má větší váhu právě pro asijské Američany“ (Yuan, A. Weiser, 2019, s. 645).

Jiné kulturní rozdíly nabízí práce Scotta W. Semenyna a jeho spolupracovníků (2021). Ženy v různých kulturách mohou vykazovat různé znepokojení vůči představované partnerově heterosexuální a homosexuální nevěře. Výzkumu se zúčastnily kanadské ženy, ženy z ostrova Samoa a ženy z kultury Istmo Zapotec¹⁶. K euroamerickým ženám jsou přibrány ženy z takových kultur, kde je běžné třetí pohlaví (v Mexiku muxe, na Samoa fafafi). Ženy si měly představit, jak moc by byly rozrušené, kdyby je jejich partner podváděl s jinou ženou či mužem. Zároveň měly vybrat, která nevěra, homosexuální nebo heterosexuální, by je znepokojila více. Předpokládalo se, že pro kanadské ženy bude více znepokojující homosexuální nevěra, jelikož mužská bisexualita je v euroamerických kulturách vzácná. Opačný scénář, větší znepokojení heterosexuální nevěrou, se předpokládal u žen ze Samoa a zapotecké kultury, kde ženy nevnímají homosexuální nevěru jako skutečnost, jako skrývanou sexuální orientaci. Androfilní muži velmi často přijímají ženské identity a berou jiné muže jako sexuální partnery. Výsledky studie nepotvrdily všechny hypotézy. Jedinou opravdu potvrzenou, bylo větší rozrušení žen na Samoa heterosexuální nevěrou. Ženy z euroamerických kultur vykazovaly větší znepokojení také heterosexuální nevěrou, ačkoliv výzkumníci poukazují na to, že v předchozích výzkumech byly výsledky opačné. Participantky ze zapotecké kultury byly znepokojeny oběma typy nevěry stejně (W. Semenyna et al., 2021). Kulturní rozdíly jsou tedy evidentní i v tomto vzorku.

Další podporu kulturním rozdílům v přístupu k nevěře bychom mohli najít ve článku Christiny R. Harris a Nicholase Christefelda (1996). V kulturách, kde jsou méně striktní sankce vůči nevěře, ve srovnání s citovou nevěrou, se lidé méně trápí nevěrou sexuální. Zdá se tedy, že v různých kulturách působí etnické, rasové a náboženské faktory, které ovlivňují

¹⁶ Jde o kulturu jihovýchodního Mexika ve státě Oaxaca, kulturu zapoteckou. V této kultuře oficiálně existuje třetí gender, tedy muž, žena a tzv. muxe, což jsou osoby, které se narodí jako muži, ale oblékají se a chovají způsobem typickým pro ženy. Tento třetí gender je spojován především se zapoteckou kulturou.

zvláštní kvality sexuálních norem v každé z nich (T. Christensen, 1968). Jelikož jsem zmínila náboženství, přiblížím ho jako faktor více.

4.9. Náboženství

Definovat náboženství je poněkud obtížné. Mluví o tom i sociologie náboženství. Staré definice jsou totiž ovlivněny křesťanským pohledem (Zielińska, 2013). Již Max Weber, Émile Durkheim nebo Karl Marx řešili koncept náboženství. Jak ale k náboženství přistupovat z hlediska psychologie? Nejlépe z hlediska psychologie náboženství – tedy aplikace teorie a metod psychologie ke studiu náboženství. Tento směr definuje náboženství jako „soubor přesvědčení, hodnot a praktik zastávaných skupinou, která definuje náš vztah k transcendenci nebo Božství a ukazuje, jak bychom měli žít svůj život jako výsledek tohoto vztahu“ (M. Nelson, 2012, s. 852). Náboženství, zejména monoteistické přikazuje věřícím naprostou věrnost, a naopak explicitně zakazuje nevěru. Na kolik ovlivňuje náboženství skutečnost, zda se člověk dopustí nevěry testovaly následující studie. David C. Atkins a Deborah E. Kessel (2008) poukazují na to, že minulé výzkumy ukázaly negativní spojení mezi religiozitou a nevěrou. Ve vlastní práci je zajímalo 5 okruhů na základě kterých poté diskutovali vztah mezi náboženstvím a nevěrou. Těmito okruhy byla (1) nevěra – měřená otázkou „*Měli jste někdy během manželství sex s jinou osobou než se svým partnerem?*“ (C. Atkins, E. Kessel, 2008, s. 409); (2) štěstí v manželství – měřeno otázkou „*Pokud vezmete všechny věci dohromady, jak byste popsali Vaše manželství? Řekli byste, že je velmi šťastné, docela šťastné nebo ne tak šťastné?*“ (C. Atkins, E. Kessel, 2008, s. 409); (3) zbožnost byla měřena pomocí 37 různých položek roztrženy do 9 faktorů např. blízkost k Bohu, četnost modliteb, pochybnosti atd.; (4) ostatní proměnné jako věk, gender, příjem nebo předchozí rozvod. Data prošla analýzou a výsledky zdůraznily důležitou spojitost mezi osobní zbožností a nevěrou. Navíc bylo s nevěrou náboženství pozitivně spojeno v případě, že osoba nedochází na bohoslužby. Věřící jsou vázáni na celou komunitu – kostely, přátele, spolky. „*Pokud mají aféru, riskují, že nevěra bude odhalena celé náboženské komunitě, což by mohlo mít za následek vyloučení z této komunity*“ (C. Atkins, E. Kessel, 2008, s. 416).

To, že pravidelná návštěva bohoslužeb snižuje riziko nevěry tvrdí také C. Dollahite a M. Lambert (2007). Náboženství se tak ve vztahu s nevěrou ukazuje spíše jako faktor ochranný než rizikový. Předchozí výzkumy však podle nich neukázaly žádné specifické informace. Ve své studii zkoumají, jak věřící páry popisují své přesvědčení a praktiky

podporující věrnost a manželství; a možná vysvětlení, proč byla religiozita identifikována jako ochranný faktor před manželskou nevěrou. Testování se zúčastnilo 57 sezdaných párů, kteří byli křesťané, židé nebo muslimové a průměrně byli ve svazku 21 let. Všichni prošli intenzivními rozhovory, aby se získalo co nejvíce informací. C. Dollahite a M. Lambert zjistili čtyři hlavní témata, která manželé nejčastěji zmiňovali, která jim pomohla udržet pevné manželství a věrnost: „(1) náboženská víra a praxe posvěcovaly jejich manželství, a tím zlepšovaly kvalitu manželství, což nepřímou podporuje věrnost; (2) náboženské sliby a zapojení víry posílily manželský závazek k věrnosti; (3) náboženská víra posilovala morální hodnoty párů, což podporovalo věrnost v manželství; (4) náboženské zapojení zlepšilo vztah manželů k Bohu, což je povzbudilo, aby se vyhýbali činům jako je nevěra, o níž věřili, že by se Bohu nelíbila“ (C. Dollahite, M. Lambert, 2007, s. 294). Oddanost Bohu tedy ovlivňuje oddanost partnerovi.

Tématu se samozřejmě věnují i novější práce. Ku příkladu Chris Esselmont a Alex Birman (2014) se zabývají tím, jak je náboženství jako báze pro manželství propojena se sexuální nevěrou. Poukazují na to, že věrnost je u věřících vnímána jako tradice a křesťanská tradice káže, že pohlavní styk je svatý dar rezervovaný pro manželství. V návaznosti na to se soustředí na tři základní komponenty religiozity – účast na bohoslužbách, víra v biblickou neomylnost a význam náboženství. Vzorek sestával z 1015 sezdaných jedinců židovské či křesťanské víry. Kromě tří výše zmíněných komponentů religiozity měřili ještě sexuální nevěru (zda byli participanti v manželství sexuálně nevěrní) a nábožensky založené manželství (jak moc náboženství ovlivnilo, koho si vezmete). Jako kontrolní proměnné byly zvoleny náboženská příslušnost a spokojenost v manželství. Zatímco vztah mezi manželstvím na náboženské bázi a nevěrou není podle výsledků nijak ovlivněn účastí na bohoslužbách, je naopak ovlivněn významem náboženství. Lidé, u kterých má náboženství větší význam, je vztah mezi manželstvím a nevěrou silnější. Dále k menšímu riziku manželské nevěry vede skutečnost, pokud mají jedinci pevnou víru v biblickou neomylnost. „Zdá se tedy, že uzavření manželství na základě náboženství snižuje riziko nevěry, ale pouze tehdy, když je tento náboženský základ spojen s dalšími faktory, které pomáhají udržovat posvátnou povahu manželského svazku“ (Esselmont, Birman, 2014, s. 479). Fakt, že religiozita snižuje riziko manželské nevěry je prezentován i ve výsledcích studie Jushui D. Tuttleho a Shanon N. Davis (2015). Mimo to jejich výzkum také ukázal, že manželská nevěra a vlastní religiozita nemá žádný přímý vliv na rozvod. Použili data z panelové studie MILC, která probíhala ve Spojených státech, aby prozkoumala příčiny a důsledky manželské

nevěry. Studie MILC trvala 20 let a sbírala data v letech 1980, 1983, 1988, 1992-1994, 1997 a 2000. Tuttle a Davis použili data z let 1988, 1992 a 1997, což bylo celkem 763 případů. Jak říkají, zjistili, že „náboženství snižuje pravděpodobnost nevěry mezi manželskými páry, která je považovaná za výsledek náboženského učení a dynamiky náboženských skupin, které podporují tradiční sexuální a manželské normy a zároveň odrazují jednotlivce od mimomanželských sexuálních aktivit“ (D. Tuttle, N. Davis, 2015, s. 485).

Zdá se tedy, že náboženství je opravdu spíše ochranný faktor než faktor rizikový. Normy, které náboženství hlásá, mají tak účinek odrazující od nevěry. Chtěla bych ovšem podotknout, že studie jsou dělány v kontextu manželských párů. Otázkou ovšem je, jestli by bylo možné, vzhledem k zásadám náboženství, provádět výzkumy i na nesezdaných věřících párech.

4.10. Internet

Internet je velkým médiem dnešní moderní doby. Internetová populace narostla od roku 1995 do roku 2003 o 664 milionů uživatelů (L. A. Mileham, 2007). V podstatě vše, na co si vzpomeneme lze uskutečnit prostřednictvím internetu. Vyhledat informace různého typu, koupit knihu, objednat zájezd u cestovní kanceláře, zhlédnout film z pohodlí domova, zavolat prarodičům. Poslední dva příklady poukazují na to, že je možné dívat se na jakékoliv video, stáhnout fotografii či komunikovat s rodinou a přáteli. Aplikací a webových stránek k interakci je obrovské množství a umožňují spojit se nejen se známými, ale i neznámými lidmi. V dnešním světě internetových seznámků můžeme najít partnera do dlouhodobého vztahu nebo osobu pro vztah krátkodobý. Dalo by se říct, že nevěra jde s dobou, protože právě takové jedno kliknutí na „přijmout žádost o přátelství“ může vést až k nevěře. Participantů studie Vosslera a Naomi Moller (2020) dokonce potvrdili, že aféry kolikrát vyústí z běžného kontaktu lidí, kteří se na internetu potkali například přes gaming (hraní her).

Internet v podstatě nabízí příležitosti být nevěrná/ý – můžeme se registrovat na různých sociálních sítích (Facebook), užíváme email, internetové video a audio aplikace (Skype), posíláme zprávy a obrázky přes aplikace, které to umožňují (Twitter, WhatsUp, Snapchat) (Vossler, P. Moller, 2020). Je velmi atraktivní, jelikož lidem dává rychlost odpovědi, rozsah kontaktu (ve smyslu kontaktování se napříč celým světem) a anonymitu

(Docan-Morgan, A. Docan, 2007). Zmíněná anonymita poskytuje svobodu, ochranu, zábavu, pobavení a možnost zapojit fantazii, a tudíž je pro lidi lákavá (L. A. Mileham, 2007).

Ačkoliv Rebecca J. Brand a kol. (2007) internetovou nevěru nezkoumají, zmiňují se o ní, jako o jedné z možností dnešní nevěry. Ovšem jako taková je prozkoumaná velmi málo, a tudíž o ní mnoho nevíme (T. Whitty, Quigley, 2008; Docan-Morgan, A. Docan, 2007); i tak je jednou z nejčtenějších a nejproblematictějších internetových zkušeností mladých a dospělých (Docan-Morgan, A. Docan, 2007). Další problém, který je potřeba zmínit, je definice nevěry na internetu. Jedna se objevuje na základě výsledků studie Tonyho Docan-Morgana a Carol A. Docan, kteří definují internetovou nevěru „*jako akt či jednání spáchané prostřednictvím internetu osobou, která je v závazném vztahu – pokud k takovému jednání dojde mimo primární vztah – a vytváří tak narušení důvěry či porušení dohodnutých norem jedním nebo oběma jednotlivci v tomto vztahu, s ohledem na partnerskou exkluzivitu; a jeden nebo oba partneři toto jednání vnímají jako závažné*“ (Docan-Morgan, A. Docan, 2007, s. 331). Na druhou stranu Andreas Vossler a Naomi P. Moller (2020) tvrdí, že definovat tento fenomén je obtížné z toho důvodu, že člověk od člověka a situace od situace se mění názory na to, co je akceptovatelné a neakceptovatelné. Nicméně participanti v jejich studii nejčastěji souhlasili s tím, že „*jako internetová nevěra může být klasifikován kybersex¹⁷ (současný, interaktivní, sexuální online závazek s jinou osobou), stejně jako flirtování nebo jakýkoliv pokus přenést online sexuální kontakt do reálného života*“ (Vossler, P. Moller, 2020, s. 69). Někteří dokonce říkají, že internetová nevěra nemůže existovat kvůli absenci fyzických doteků, hlasu a přítomnosti (Docan-Morgan, A. Docan, 2007). Co tedy všechno do internetové nevěry zařadit? Vossler a Naomi Moller (2020) do ní řadí online dating, online flirtování, kybersex, vyměňování vlastních obrázků se sexuálním podtextem, chování indikující emocionální zapojení (např. schovávání zpráv), někteří uvádí ve spojení s internetem i myšlenku, že nevěra je definována tajnostmi, klamem a zradou, užívání online pornografie; Whitty a Quigley (2008) zase tvrdí, že sledování pornografie je něco velmi odlišného od online nevěry.

Ačkoliv nacházíme nejasnosti v definici tohoto fenoménu, i tak vyvolává u lidí nepopiratelné reakce. Online aktivity partnera, jako chatování s jinými lidmi, totiž mohou působit úzkost, i když si dotyčný není jist, zda vůbec je dané chování projevem nevěry

¹⁷ Kybersexem je nazýváno používání internetu k sexuálně potěšujícím aktivitám, jehož význam roste zvláště díky novým technologiím (Ballester-Arnal et al., 2014).

(Vossler, P. Moller, 2020). Interakce na internetu mohou mít vliv na offline vztah – 65 % dotázaných uvedlo, že byly těmito interakcemi zraněny (Whitty, Quigley, 2008); v jejich studii je zároveň dokázáno, že ženy berou internetovou nevěru více vážně než muži. Obecně je ale větší význam připisován aktivitám mimo internetovou síť – větší význam má spojení „sex implikuje lásku“ a „láska implikuje sex“ než „kybersex implikuje lásku“ a „online láska implikuje kybersex“ (Whitty, Quigley, 2008).

5. Závěr

Ve své práci jsem se zabývala faktory, které ovlivňují partnerskou nevěru. Práce je kompilací odborných článků a studií, které se tímto tématem zabývají. V závěru bych ráda shrnula svá zjištění a odpověděla na otázky, které jsem si na samém začátku položila. Následně bych chtěla diskutovat směry, kterými by se mohl ubírat budoucí výzkum. Je důležité si uvědomit, že definovat nevěru je obtížné a každá práce k ní může přistupovat jinak. Proto na ni při analýze výsledků musíme pohlížet jako samotní experimentátoři. Za nejvíce vhodnou definici jsem zvolila tu od Shackelforda a kolektivu (2000), tedy že sexuální nevěra odkazuje na sexuální aktivity s někým jiným než dlouhodobým partnerem; citová nevěra nastává, když partner směřuje zdroje jako romantickou lásku, čas a pozornost někomu jinému.

Nejčastěji je na nevěru pohlíženo ze dvou hledisek. Jedním z nich je skrze evoluční psychologii a její teorii rodičovských investic a druhým skrze psychologii sociální a teorii sociálního učení. Teorie rodičovských investic tvrdí, že ženy a muži se liší v investicích do nových potomků. Ženy investují více, ale jsou si jisty mateřstvím, muži investují méně, ale otcovstvím si nikdy nemůžou být 100 % jisti. Kvůli vyšším investicím je pro ženy výhodnější hledat geneticky co nejlepšího partnera a pro muže je výhodnější mít více partnerek a zplodit více potomků. V závislosti na tom by se ženy dopouštěly nevěry, aby našly kvalitnější muže, zatímco muži by byli nevěrní kvůli rozšíření svých genů. Teorie sociálního učení naopak přistupuje k nevěře jako k naučené. Díky učení si totiž osvojujeme genderové role, podle kterých se poté chováme. Ženy jsou vedeny k vyjadřování citů a emocí a být zodpovědné za vztah. Muži jsou učeni sexuální benevolenci a ceněni za vyšší počet partnerek. Podle naší výchovy a vštěpovaných názorů se potom můžeme nebo nemusíme dopustit nevěry. Nevěru ale také ovlivňuje spousta faktorů, které poté prezentuji.

Nyní bych se ráda vrátila k otázkám a zodpověděla je. První otázka zněla, zda muži a ženy reagují na nevěru stejně. Některé reakce jsou u obou pohlaví stejná, může vést k rozvodu, onemocnět mohou také oba stejně. Pokud se ale podíváme na emocionální rozdíly, ty se mezi muži a ženami vyskytují. Ženy vykazují větší pocity vzteku a ublížení než muži. Pokud ženy jejich partner podvedl, cítí větší bolest, smutek i nejistotu. Co se týče důvodů, proč se lidé partnerské nevěry dopouští, mezi muži a ženami se mnoho neliší. Nejčastěji zmiňují nespokojenost či znuženost v aktuálním vztahu, také pocit atraktivity díky extra partnerovi nebo nedostatek pozornosti. Ovšem typicky ženským důvodem je, že si hledají nového partnera, aby aktuálního mohly opustit. Jak je to ale s homosexuály? Prožívají nevěru partnera stejně jako heterosexuálové? Toto téma je méně prozkoumané, nicméně se zdá, že homosexuální jedinci nevěru neberou tak závažně jako heterosexuální. Je to dost možná proto, že mezi homosexuálními páry neexistují tak silné normy, které by říkaly, jak se v takové situaci chovat. Můžeme se také bavit o tom, zda lidé berou aféru s osobou stejného pohlaví tak závažně jako s opačným pohlavím. Na základě většiny výsledků se zdá, že muži jsou ochotni ve vztahu pokračovat více po homosexuální nevěře. Nejspíš proto, že pokud muže partnerka podvede s jinou ženou, nevzniká riziko, že by byl otcem cizího dítěte – a investoval do něj své zdroje. Ženy by ale ve vztahu raději pokračovaly po heterosexuální nevěře partnera. Tento fakt platí i v mezikulturním srovnání.

Dalším velkým tématem je attachment. Citové přilnutí je také prediktorem nevěry. Podle očekávání se ukazuje, že lidé s jistým připoutáním se méně dopouštějí nevěry, stejně jako jejich partneři. Lidé s nejistým připoutáním více užívají k udržení vztahu negativní chování, což může být i nevěra. Ovšem je možné, že jde i o míru závazku, který partneři mají. Některé studie poukazují na to, že u manželských párů vyhybavý attachment nevěru nepredikuje, u párů, které se scházejí, ano. U manželských párů se zdá být naopak prediktorem úzkostné připoutání. Tedy i náš jeden z prvních vztahů po narození má vliv na to, jak se chováme v partnerském životě.

Poslední otázku, kterou jsem si pokládala, se týkala víry. Bylo to především proto, že ve víře jsou hluboce zakořeněny normy chování a mě zajímalo, zda jsou pro jedince natolik důležité, že ovlivní i nevěru vůči partnerovi. Náboženství a víra jsou očividně ochranným faktorem proti nevěře. Normy, které náboženství nabízí přímo nabádají k věrnosti. Lidé, kteří silně věří v biblickou neomylnost, se méně pravděpodobně dopustí nevěry. Stejně tak

někteří prezentují i aktivní účast na bohoslužbách; ti, kteří je nenavštěvují, budou spíše nevěrní. Tato zjištění nejsou ovšem konzistentní.

5.1. Diskuse

Zkoumání nevěry podle mého názoru není mrtvým tématem. Neustále se objevují nové skutečnosti, které by na ni mohly mít vliv. Například se neustále objevují nové a nové sociální sítě či technologie, které mohou dát partnerské nevěře nový rozměr. Pokud se podívám do vzdálené budoucnosti (ovšem jak moc vzdálené?) je třeba možné, aby se člověk zamiloval do umělé inteligence a byl tak citově nevěrný svému partnerovi? Co se týče více přítomného výzkumu, myslím, že by bylo přínosné provádět více studií s lidmi, kteří nevěru zažili, a ne pouze na představovaných situacích. Myslím, že takové výzkumy by měly větší relevanci. Zároveň je podle mého názoru málo prozkoumaná nevěra ve vztahu k sexuální orientaci. Nějaké informace se dozvídáme z prací, které ji zmiňují v menším měřítku. Velké studie zaměřené pouze na různé složky nevěry – reakce, četnost, důvody atd., by pomohly do tohoto tématu nahlédnout o něco více. Na druhou stranu už teď psychologie nabízí velké spektrum faktorů, které mohou nevěru buďto podnítit nebo jí zabránit.

5.2. Limity práce

Vytváření této práce je spojeno i s limity, se kterými jsem se potýkala. Vzhledem k tomu, že jsem na své bakalářské práci pracovala dlouhé období, některé limity se objevovaly, mizely a některé přetrvávaly až do samého konce. Na počátku jsem bezpochyby bojovala s epidemií Covid-19. Přístup do knihoven, tedy ke zdroji některých informací, byl omezen, ne-li zrušen. Zpřístupnění internetového portálu Kramerius tento limit poněkud zmírnil, i tak bylo občas složité dohledat sekundární literaturu. Sekundární literatura by mi poskytla lepší náhled a úvod do tématu, a také porozumění základním informacím. Kvůli tomuto omezení pro mě bylo obtížnější orientovat se ve velkém množství článků, které bylo potřeba k práci projít. Bohužel většina odborných článků na toto téma existuje převážně v angličtině, ve které tolik neexceluji. Proto čas strávený nad překladem těchto zdrojů byl podle mého větší než u těch, kteří s tímto cizím jazykem nemají problém. Samozřejmě si uvědomuji, že angličtina je jazyk vědy a výstupní informace z výzkumů jsou tak přístupné všem. Na druhou stranu tento limit byl pro mě i přínosem, v jazyce jsem se rozhodně zlepšila – i studování odborných prací se tak ke konci zrychlilo.

Nyní k limitům, které se týkají výzkumů a tématu jako takového. Získala jsem dojem, že velké množství studií se často provádí ve Spojených státech a v kontextu právě této země. Na jednu stranu je to logické, je to velký stát, s velkým množstvím ústavů a univerzit, které se mnohou na výzkumech podílejí. Na druhou stranu si nejsem jistá, zda jsou poté tato data zobecnitelná na populaci, už jen v návaznosti na faktor kultury. Právě proto oceňuji, že mezikulturní psychologie se vydává i tímto směrem a podílí se na odkrytí důvodů, proč jsou lidé svým partnerům nevěrní. S tím souvisí i poznatek, že jsem nenarazila na jediný výzkum, ve kterém by byli zahrnuti i partcipanti z České republiky, či jiného středoevropského státu. Přitom bych velmi ráda do své práce zahrнула i srovnání našeho státu. Právě proto je limitem i vlastní výběr teoretické práce. Pokud bych zvolila práci empirickou, malý vzorek pro srovnání bych měla.

Dále bych chtěla poukázat na větší množství výzkumů, ve kterých se pracuje pouze s představovanou manželskou nevěrou. Partcipanti jsou ve studiích často vysokoškolští studenti, ze kterých je malé procento sezdáno a již zažilo manželskou nevěru. Posuzovat na základě představ situací a hypotetických scénářů reakce na manželskou nevěru mi přijde poněkud nešťastné. Myslím si, že lidé, kteří situaci nezažijí, nedokážou přesně odhadnout, jak by se v nastíněném případě zachovali. Tato skutečnost se snižuje, pokud mají účastníci výzkumu alespoň nějakou zkušenost s partnerskou nevěrou.

Bibliografie

- ALAVI, M. et al. (2018). The Dark Triad of personality and infidelity intentions: The moderating of relationship experience. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 128, s. 49-54.
- APOSTOLOU, Menelaos; ARISTIDOU, Anna; ERACLIDE, Christina. (2019). Reactions to and Forgiveness of Infidelity: Exploring Severity, Length of Relationship, Sex, and Previous Experience Effects. *Adaptive Human Behavior and Psychology*. Sv. 5, s. 317-330.
- ARISTOTELES. (1998). *Politika*. Přeložil Antonín Kříž. Rezek.
- ATKINS, C. David; KESSEL, E. Deborah. (2008). Religiousness and Infidelity: Attendance, but not Faith and Prayer, Predict Marital Fidelity. *Journal of Marriage and Family*. Sv. 70, s. 407-418.
- BALDWIN, R. John et al. (2006). *Redefining Culture: Perspectives Across the Disciplines*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- BALLESTER-ARNAL, R.; CASTRO-CALVO, J. et al. (2014). Relationship Status as an Influence on Cybersex Activity: Cybersex, Youth, and Steady Partner. *Journal of sex and marital therapy*. Sv. 40, č. 5, s. 444-456.
- BANDURA, A. (1986). *Social foundation of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice Hall.
- BARRETT, L. et al. (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Portál.
- BJORKLUND, F. David; SHAKELFORD, K. Todd. (1999). Differences in Parental Investment Contribute to Important Differences Between Men and Women. *Current Directions in Psychological Science*. Sv. 8, č. 3, s. 86-89.
- BOEKHOUT A., Brock et al. (1999). Relationship Infidelity: A Loss Perspective. *Journal of Personal and Interpersonal Loss*. Sv. 4, s. 97-123.
- BRAND J., Rebecca et al. (2007). Sex Differences in Self-reported Infidelity and its Correlates. *Sex Roles*. Sv. 57, s. 101-109.
- BREWER, Gayle. (2014). Heterosexual and homosexual infidelity: The importance of attitudes towards homosexuality. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 64, s. 98-100.
- BREWER, Gayle; ABELL, L. (2015). Machiavellianism and sexual behavior: Motivations, deception and infidelity. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 74, s. 186-191.
- BREWER, Gayle. et al. (2015). Dark Triad traits, infidelity and romantic revenge. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 83, s. 122-127.

- BURCHELL, L. Jodie; WARD, Jeff. (2011). Sex drive, attachment style, relationship status and previous infidelity as predictors of sex differences in romantic jealousy. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 51, s. 657-661.
- BUSS, M. David et al. (1992). Sex Differences in Jealousy: Evolution, Physiology, and Psychology. *Psychological Science*. Sv. 3, č. 4, s. 251-255.
- CONFER, C. Jaime; CLOUD, D. Mark. (2011). Sex differences in response to imagining a partner's heterosexual or homosexual affair. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 50, s. 129-134.
- ČOPKOVÁ, Radka; JENDREJÁKOVÁ, Annamária. (2020). Dark Triad in the context of career choice. *Sociální pedagogika*. Sv. 8, č. 2, s. 44-58.
- DeWALL, C. Nathan et al. (2011). So far away from one's partner, yet so close to romantic alternatives: Avoidant attachment, interest in alternatives, and infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*. Sv. 101, s. 1302-1316.
- DIJKSTRA, Pieterneel; BARELDS, P. Dick; GROOTHOF, A. K. Hinke. (2013). Personality and Social Psychology: Jealousy in response to online and offline infidelity: the role of sex and sexual orientation. *Scandinavian Journal of Psychology*. Sv. 54, s. 328-336.
- DOCAN-MORGAN, Tony; DOCAN, A. Carol. (2007). Internet Infidelity: Double Standards and the Differing Views of Women and Men. *Communication Quarterly*. Sv. 55, č. 3, s. 317-342.
- DOLLAHITE, C. David; LAMBERT, M. Nathaniel. (2007). Forsaking All Others: How Religious Involvement Promotes Marital Fidelity in Christian, Jewish, and Muslim Couples. *Review of Religious Research*. Sv. 48, č. 3, s. 290-307.
- EDERSHILE, A. Elizabeth; WRIGHT, G. C. Aidan. (2022). Narcissism dynamics. *Social and Personality Psychology Compass*. Sv. 16, č. 1, s. 1-14.
- EMMERS-SOMMER, M. Tara; WARBER, Kathleen; HALFORD, Jeff. (2010). Reasons for (Non)engagement in Infidelity. *Marriage & Family Review*. Sv. 46, s. 420-444.
- ESSELMONT, Chris; BIRMAN, Alex. (2014). Marital Formation and Infidelity: An Examination of the Multiple Roles of Religious Factors. *Sociology of Religion*. Sv. 75, č. 3, s. 463-487.
- FREDERICK, A. David; FALES, R. Melissa. (2016). Upset Over Sexual versus Emotional Infidelity Among Gay, Lesbian, Bisexual, and Heterosexual Adults. *Archives of Sexual Behavior*. Sv. 45, s. 175-191.
- GIRARD, Abby; CONNOR, J. Jennifer; WOOLLEY, R. Scott. (2020). An exploratory study of the role of infidelity typologies in predicting attachment anxiety and avoidance. *Journal of Marital and Family Therapy*. Sv. 46, č. 1, s. 124-134.

- GOODBOY, Alan K.; DAINTON, Marianne; BORZEA, Dana; GOLDMAN, Zachary W. (2017). Attachment and Negative Relational Maintenance: Dyadic Comparisons Using an Actor-Partner Interdependence Model. *Western Journal of Communication*. Sv. 81, č. 5, s. 541-559.
- GORDON-MESSER, Deborah; BAUERMEISTER, Jose A. et al. (2013). Sexting among young adults. *Journal of Adolescent Health*. Sv. 52, s. 301-306.
- GREEN, C. Melanie; SABINI, John. (2006). Gender, Socioeconomic Status, Age, and Jealousy: Emotional Responses to Infidelity in a National Sample. *Emotion*. Sv. 6, č. 2, s. 330-334.
- GUITAR, A. E.; GEHER, G.; KRUGER, D. J. et al. (2017). Defining and Distinguishing Sexual and Emotional Infidelity. *Current Psychology*. Sv. 36, s. 434-446.
- HARRIS, R. Christine. (2000). Psychophysiological Responses to Imagined Infidelity: The Specific Innate Modular View of Jealousy Reconsidered. *Journal of Personality and Social Psychology*. Sv. 78, č. 6, s. 1082.
- HARRIS, R. Christine; CHRISTENFELD, Nicholas. (1996). Jealousy and Rational Responses to Infidelity Across Gender and Culture. *Psychological Science*. Sv. 7, č. 6, s. 378-379.
- CHUDÁRKOVÁ, Petra. (2019). Psychopatie, empatie a morálka. *Psychologie a její kontexty*. Sv. 10, č. 2, s. 3-17.
- CHRISTENSEN, T. Harold. (1968). Attitudes Toward Marital Infidelity: A Nine-Culture Sampling of University Student Opinion. *Journal of Comparative Family Studies*. S. 197-214.
- JONES, N. Daniel; WEISER, A. Dana. (2014). Differential infidelity patterns among the Dark Triad. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 57, s. 20-24.
- KASHIMA, Yoshihisa. (2016). Culture and Psychology in the 21st Century: Conceptions of Culture and Person for Psychology Revisited. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. Sv. 47, č. 1, s. 4-20.
- KATO, Tsukasa. (2019). Gender differences in response to infidelity types and rival attractiveness. *Sexual and Relationship Therapy*.
- LEEKER, Olivia; CARLOZZI, Al. (2014). Effects of Sex, Sexual Orientation, Infidelity Expectations, and Love on Distress Related to Emotional and Sexual Infidelity. *Journal of Marital and Family Therapy*. Sv. 40, č. 1, s. 68-91.
- LIU, Y; ZHENG, L. (2020). Relationships between the Big Five, narcissistic personality traits, and online sexual activities. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 152, s. 1-6.
- LYONS, Heidi et al. (2011). Identity, Peer Relationships, and Adolescent Girls' Sexual Behavior: An Exploration of the Contemporary Double Standard. *Journal of Sex Research*. Sv. 48, č. 5, s. 437-449.

- MAHAMBREY, Meghna. (2020). Self-reported Big Five personality traits of individuals who have experienced partner infidelity. *Personal Relationships*. Sv. 27, s. 274-302.
- MASLOW, A. (2015). *Motivation and Personality*. Prabhat Books.
- McLEOD, Saul A. (2014). Mary Ainsworth. *SimplyPsychology* [online]. [cit. 19. 1. 2022.]. Dostupný z WWW: <http://www.simplypsychology.org/mary-ainsworth.html>.
- MILEHAM, L. A. Beatriz. (2007). Online infidelity in Internet chat rooms: an ethnographic exploration. *Elsevier: Computers in Human Behavior* Sv. 23, s. 11-31.
- MIRONENKO, A. Irina; SOROKIN, S. Pavel. (2018). Seeking for the Definition of „Culture“: Current Concerns and their Implications. A Comment on Gustav Jahoda’s Article „Critical Reflection on some Recent Definitions of ‚Culture““. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. Sv. 52, s. 331-340.
- NANNINI, K. Dawn; MEYERS, S. Lawrence. (2000). Jealousy in Sexual and Emotional Infidelity: An Alternative to the Evolutionary Explanation. Sv. 37, č. 2, s. 117-122.
- NELSON, M. James. (2012). Taking Community Seriously: A Theory and Method for a Community-Oriented Psychology of Religion. *Pastoral Psychology*. Sv. 61, s. 851-863.
- NOLEN-HOEKSEMA, S. et al. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Portál.
- NORONA, C. Jerika; OLMSTEAD, B. Spencer; WELSH, P. Deborah. (2018). Betrayals in Emerging Adulthood: A Developmental Perspective of Infidelity. *The Journal od Sex Research*. Sv. 55, č. 1, s. 84-98.
- ORZECK, Tricia; LUNG, Esther. (2005). Big-Five Personality Differences of Cheaters and Non-Cheaters. *Current Psychology*. Sv. 24, č. 4, s. 274-286.
- PAZHOOHI, Farid et al. (2019). Is Imagination of the Infidelity More Painful than Actual Infidelity? *Current Psychology*. Sv. 38, s. 572-578.
- POTYSZOVÁ, Kateřina; BÁRTOVÁ, Klára. (2021). Romantická žárlivost u heterosexuálních a homosexuálních jedinců z pohledu evoluční psychologie. *Československá psychologie*. Sv. 65, č. 1, s. 101-110.
- REČKOVÁ, Kateřina; REČKA, Karel; BAUMGARTNER, František. (2019). Emoční inteligence a její souvislost s machiavelismem: odvrácená strana emočních schopností. *Československá psychologie*. Sv. 58, č. 3, s. 354-363.
- ROSMALEN, van Lenny et al. (2015). Ainsworth’s strange situation procedure: The origin of an instrument. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*. Sv. 51, č. 3, s. 261-284.
- RUSSEL, V. Michelle; BAKER, Levi R.; McNULTY, James K. (2013). Attachment Insecurity and Infidelity in Marriage: Do Studies of Dating

- Relationships Really Inform Us About Marriage? *Journal of Family Psychology*. Sv. 27, č. 2, s. 242-251.
- SALMON, Catherine. (2005). Parental Investment and Parent-Offspring Conflict. In David M. Buss (Ed.), *The Handbook of Evolutionary Psychology* (s. 506-527). John Wiley and Sons.
 - SEMENYNA, W. Scott et al. (2021). Women's Reaction to Opposite- and Same-Sex Infidelity In Three Cultures. *Human Nature*. Sv. 32, č. 2, s. 450-469.
 - SEVI, Baris et al. (2020). Who cheats? An examination of light and dark personality traits as predictors of infidelity. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 164, s. 1-6.
 - SHACKELFORD, Todd K.; LEBLANC, Gregory J.; DRASS, Elizabeth. (2000). Emotional reactions to infidelity. *Cognition & Emotion*. Sv. 14, č. 5, s. 643-659.
 - SILVA, André; SARAIVA, Magda; ALBUQUERQUE, B. Pedro; ARANTES, Joana. (2017). Relationship quality influences attitudes toward and perceptions of infidelity. *Personal Relationships*. Sv.24, s. 718-728.
 - STARRATT G., Valerie et al. (2017). Mate value both positively and negatively predicts intentions to commit an infidelity. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv 104, s. 18-22.
 - TAKAHASHI, Hidehiko; MATSUURA, Masato et al. (2006). Men and women show distinct brain activations during imagery of sexual and emotional infidelity. *Elsevier: NeuroImage*. Sv. 32, č. 3, s. 1300.
 - THOROVÁ, K. (2015). *Vývojová psychologie*. Portál.
 - TRIVERS, L. Robert. (1971). The evolution of reciprocal altruism. *The Quarterly Review of Biology*. Sv. 46, č. 1, s. 35.
 - TRIVERS, L. Robert. (1972). Parental investment and sexual selection. In B. Campbell (Ed.), *Sexual selection and the descent of man* (s. 136-179). Aldine Publishing Company.
 - TUTTLE, D. Joshua; DAVIS, N. Shannon. (2015). Religion, Infidelity, and Divorce: Reexamining the Effect of Religious Behavior on Divorce Among Long-Married Couples. *Journal of Divorce and Remarriage*. Sv. 56, s. 475-489.
 - UROOJ, Anum et al. (2015). Perception of Emotional and Sexual Infidelity among Married Men and Women. *Pakistan Journal of Psychological Research*. Sv. 30, č. 2, s. 421-439.
 - VÁGNEROVÁ, Marie. (2010). *Psychologie osobnosti*. Karolinum.
 - VOSSLER, Andreas; MOLLER, P. Naomi. (2020). Internet Affairs: Partners' Perceptions and Experiences of Internet Infidelity. *Journal of Sex & Marital Therapy*. Sv. 46, č. 1, s. 67-77.
 - WANG, Yan; APOSTOLOU, Menelaos. (2019). Male Tolerance to Same-Sex Infidelity: A Cross-Cultural Investigation. *Evolutionary Psychology*. S. 1-11.

- WEISER, A. Dana; WEIGEL, J. Daniel. (2017). Exploring intergenerational patterns of infidelity. *Personal Relationships*. Sv. 24, s. 933-952.
- WHITE, Kate. (2004). *Touch: Attachment and the Body*. Karnac Books.
- WHITTY, T. Monica; QUIGLEY, Laura-Lee. (2008). Emotional and Sexual Infidelity Offline and in Cyberspace. *Journal of Marital and Family Therapy*. Sv. 34, č. 4, s. 461-468.
- YUAN, Shu; WEISER, A. Dana. (2019). Relationship dissolution following marital infidelity: comparing European Americans and Asian Americans. *Marriage and Family Review*. Sv. 55, č. 7, s. 631-650.
- ZIELIŃSKA, Katarzyna. (2013). Concepts of religion in debates on secularisation. *Approaching Religion*. Sv. 3, č. 1, s. 25-35.
- ZYL, C. J. J. van. (2020). The five factor model and infidelity: Beyond the broad domains. *Elsevier: Personality and Individual Differences*. Sv. 172, s. 1-7.